

Geredigeerd woordelijk verslag van een openbaar verhoor van de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag op 20 november 2020 in de Enquêtezaal van de Tweede Kamer te Den Haag.

Gehoord wordt **mevrouw M. Leijten**.

Aanvang: 13.47 uur

Voorzitter: Van Dam

Griffier: Freriks

Verder zijn aanwezig de leden van de commissie Van Aalst, Belhaj, Van Kooten-Arissen, Kuiken, Van der Lee, Leijten en Van Wijngaarden,

en enkele medewerkers van de ambtelijke ondersteuning.

De **voorzitter**:

Ik heropen de vergadering van de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. Ik wil de bode vragen om de getuige Leijten binnen te geleiden.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Goedemiddag.

De **voorzitter**:

Dag mevrouw Leijten. Van harte welkom bij de parlementaire ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag. U bent hier als getuige en het verhoor vindt plaats onder ede. Wij hebben een aantal concreet en puntig bedoelde vragen. Voelt u zich vrij om daar ook concreet en puntig op te antwoorden. De microfoon kunt u aan laten staan tijdens het verhoor.

U bent van augustus 2013 tot maart 2020 secretaris-generaal van het ministerie van Financiën. Klopt dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee. Tot 1 februari.

De **voorzitter**:

Van dit jaar?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Dus een maand ...

De **voorzitter**:

Dan zal ik het nog een keer goed zeggen: van augustus 2013 tot 1 februari 2020.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Exact.

De **voorzitter**:

Mooi, dan hebben we dat goed in beeld.

Wij gaan u natuurlijk vragen stellen over het hele dossier van de kinderopvangtoeslag, de betrokkenheid van het ministerie van Financiën en alles wat u daarvan weet.

Wilt u de eed of de belofte afleggen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De eed graag.

De **voorzitter**:

U wordt onder ede verhoord, wat betekent dat u de hele waarheid en niets dan de waarheid moet zeggen. Daarvoor leggen we dan de eed af. Ik wil u vragen om te gaan staan, uw rechterhand in de lucht te steken en mij na te spreken door te zeggen: zo waarlijk helpe mij God almachtig.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Zo waarlijk helpe mij God almachtig.

De **voorzitter**:

Prima, dan staat u nu onder ede. Gaat u weer zitten.

Ik wil het nog even checken, maar volgens mij heb ik goed begrepen dat u geen schriftelijke verklaring heeft ingeleverd.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat klopt.

De **voorzitter**:

Ik heb ook begrepen dat u niet de behoefte hebt om op voorhand een mondelinge verklaring af te leggen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat klopt ook.

De **voorzitter**:

Dat klopt ook. Nou, dan kunnen we meteen beginnen met het verhoor. Ik zie dat de bode nog bezig is met de microfoon, maar die is dan ook belangrijk, omdat natuurlijk ook veel mensen buiten deze zaal meeluisteren.

Het verhoor wordt afgenomen door mevrouw Belhaj en mevrouw Leijten. De heer Van der Lee zou aan het eind mogelijk ook nog vragen kunnen hebben. Ik stel voor dat we daar nu mee beginnen.

Mevrouw **Belhaj**:

Mevrouw Leijten, u bent secretaris-generaal bij het ministerie van Financiën. Kunt u uitleggen wat een secretaris-generaal doet bij het ministerie van Financiën?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik was het, hè. Een secretaris-generaal is enerzijds een belangrijk adviseur van de minister en de staatssecretaris, van iets meer afstand dan de dg's, en heeft anderzijds de verantwoordelijkheid voor de algemene leiding van het departement. Financiën heeft vier directeuren-generaal en die opereren zelfstandig op hun portefeuille. Je hebt de directeur-generaal Belastingdienst en die heeft u vanmorgen ontmoet. De directeur-generaal Fiscale Zaken gaat over de fiscale wetgeving. En onder de thesaurier-generaal vallen onder andere het bankwezen, Europa en de rijksbegroting voor de overheidsfinanciën. Dan heb je een aantal stafdiensten en die vallen onder de sg. De sg is voorzitter van de bestuursraad, de voorzitter van dat gezelschap, en de leidinggevende van de dg's, maar de sg is niet de opperbaas van de onderdelen. De sg is er dus voor de verbinding tussen de directeuren-generaal en zorgt voor allerlei praktische dingen als het personeel, de bedrijfsvoering et cetera. En op verzoek van de minister of de staatssecretaris kan de sg adviseren op dingen die boven het dg zijn, boven departementen of gewoon ingewikkeld.

Ik heb dat voor mezelf ook teruggehaald, maar u ziet in het dossier dat ik eigenlijk van 2013 tot 2017 een hele marginale betrokkenheid had bij de kinderopvangtoeslag.

Mevrouw **Belhaj**:

Daar gaan we het zo uitgebreid over hebben.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Vanaf 2019, wanneer het probleem steeds prominenter op tafel ligt en steeds helderder wordt wat de gevolgen zijn voor de ouders, wordt mijn rol groter.

Mevrouw **Belhaj**:

Daar gaan we het straks nog uitgebreid over hebben. Daarom dacht ik dat het belangrijk was om hier even goed bij stil te staan. Ieder ministerie werkt anders. U geeft dus leiding aan al die directeuren-generaal, die op hun beurt de uitvoeringsorganisaties als verantwoordelijkheid hebben.

Ja ... Ik zie dat u wat wilt zeggen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ik ben hun werkgever. Maar ik ben dus niet de opperbaas. De dg's hebben op hun onderdelen ook zelf contact met de staatssecretaris en de minister. Daar zit ik ...

Mevrouw **Belhaj**:

En als iemand niet functioneert, gaat de staatssecretaris of de minister dan naar u om te zeggen ...?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, dan gaat die naar mij.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. U bent dan dus toch ook wel een baas, want u zegt: uiteindelijk in de werkgeversrelatie ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Ik heb een werkgeversrelatie, maar ik ben dus niet de dossierbaas.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik. Maar als iemand of heel goed functioneert of heel slecht functioneert op zijn dossier, dan krijgt hij daarover een signaal. U heeft dus ook die belangrijke rol tussen de ambtelijke organisatie en de politieke laag, de minister en de staatssecretaris.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er zijn heel veel contacten tussen dg's en directeuren waar ik niet bij ben. Op Financiën had je, maar volgens mij is dat nog steeds zo, iedere maandag de fiscale staf. Daar zitten dan de directeur-generaal Belastingdienst en de dg Fiscale Zaken bij, maar daar zit de sg niet bij. Maar als er dingen lastig lopen en het beeld is dat het onvoldoende wordt opgepakt, dan gaan en komen de minister en de staatssecretaris naar mij.

Mevrouw **Belhaj**:

Het is goed dat u heeft uitgelegd waar u niet over gaat. Maar het is natuurlijk ook relevant voor ons om te weten waar u wel over gaat.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Absoluut.

Mevrouw **Belhaj**:

En het is natuurlijk een leidinggevende toppositie in een overheidsorganisatie, die omringd is met politiek, en dus ook een hoge mate van politieke sensitiviteit van u vraagt. Zeg ik dat goed?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Helemaal. En excuses, ik wil de rol niet kleiner maken dan die is. Ik had een hele serieuze verantwoordelijkheid en ik voel me vanuit die verantwoordelijkheid verschrikkelijk over wat er met deze mensen is gebeurd. Dus daar loop ik niet voor weg. Ik ben verantwoordelijk voor mijn deel in dit systeem.

Mevrouw **Belhaj**:

Ik zie dat u geëmotioneerd bent. We doen dit verhoor en de bedoeling is om te zorgen dat we een reconstructie kunnen maken van wat er aan de hand is. De bedoeling is niet om te wijzen. Conclusies kunnen altijd later getrokken worden. We interviewen mensen breed: ambtenaren en volgende week politici. U kunt ons heel erg helpen door meer inzicht te geven in wat er is gebeurd. Daarom stel ik die bepaalde vragen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Mag ik nog één ding zeggen? De emotie gaat niet over mij, maar over wat er met de mensen is gebeurd.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. Het is goed dat u dat nog even zegt, want we gaan het daar namelijk veel over hebben: de omstandigheden waarin de mensen dit is overkomen.

U heeft net uw positie duidelijk uitgelegd. U heeft ook uw relatie uitgelegd tussen u en de directeuren-generaal. Hoe vaak overlegt u eigenlijk met de directeuren-generaal van al die verschillende takken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er is één keer in de week een ministerstaf met de minister, de staatssecretaris en de hele ambtelijke leiding. Die zit ik voor. Een beetje licht maar die zit -- zat! -- ik voor. En er is één keer in de week op maandag een bestuursraad en dat is een overleg van de ambtelijke leiding. Het is een beetje verschillend in de tijd, maar ongeveer één keer in de drie weken heb ik een los periodiek overleg met de dg's.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat overleg gaat dan over hoe het gaat. Hoe gaat het met het personeel? Welke politieke onderwerpen spelen er?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Zijn er bijzondere problemen? Hoe zit het met de begroting? Het gaat meer over de oversnijdende verbindende dingen. En zware dossiers, hè. Dan stel ik vaak de vraag: heb je hulp nodig? Is er nog iets bijzonders?

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is een mooie brug naar mijn volgende vraag. Ik heb gezien dat u inderdaad secretaris-generaal was, maar ook dat u al heel lang werkzaam bent bij de rijksoverheid. Als ik het goed heb geteld, bijna 23 jaar.

Mevrouw **Manon Leijten**:

28 jaar.

Mevrouw **Belhaj**:

28 jaar. U werkt er dus enorm lang. Naar aanleiding van de verhoren van de afgelopen dagen heb ik me weleens afgevraagd: betekent dat ook dat u heel veel mensen kent op de verschillende ministeries? Zijn dat misschien mensen die tegelijkertijd met u hun carrière zijn begonnen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik werk 28 jaar in de rijksdienst: Financiën, het kabinet van de minister-president, Sociale Zaken, Binnenlandse Zaken en weer Financiën. Op al die plekken heb ik veel mensen leren kennen. Dus ja, ik ken veel mensen in de rijksdienst.

Mevrouw **Belhaj**:

Is er ook zoiets als een informeel moment waarop de secretarissen-generaal elkaar ontmoeten? Dat kan ook een formeel moment zijn, een borrel of een diner. Ik weet niet hoe dat werkt, maar is dat er?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, iedere woensdag -- dat is een belangrijk moment -- doen we dat anderhalf uur aan het einde van de middag. Dat is het sgo, het overleg van de secretarissen-generaal. Dat is op Algemene Zaken en wordt voorgezeten door de sg van AZ. Dan wordt er vooruitgeblikt naar de ministerraad. Zijn er nog problemen? Kan er nog iets gebeuren tussen woensdag en vrijdag? We doen het niet om het daar op te lossen, maar om het te signaleren. Dat is dus iedere woensdag voor enerzijds de ministerraad en een vooruitblik naar de onderraden van dinsdag en anderzijds ... Het sgo is op een bepaalde manier ook samen het bestuur van de rijksdienst. De IT en een bepaald soort dingen overstijgen bijvoorbeeld de ministeries. Het was dus zo: één keer in de week is het kort, drie kwartier, en gaat het alleen over de actualiteit. De week daarop is het langer en dan komen daar dus ook de bedrijfsvoeringsonderwerpen aan de orde.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is dan eigenlijk ook een soort plek waar je even vanuit je eigen ministerie kan aangeven: let op, mijn ministerie ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Belhaj**:

Hebben jullie ook informele momenten met elkaar?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Het is voor mij een belangrijk gezelschap, want sg is een beetje een rare baan en soms ook een eenzame baan. Dus nou, ik heb regelmatig collega's gebeld en met collega's geluncht om te vragen: hoe doe jij dat? Heb jij dit probleem ook? Hoe pak je dat op?

Mevrouw **Belhaj**:

Dus jullie hebben elkaars telefoonnummer en als er iets is, kun je elkaar bellen. Dat is eigenlijk collegiaal of zijn er dan ook een paar sg's die niet in een bepaalde appgroep zitten of niet uitgenodigd worden? Of werkt dat niet zo?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, iedereen zit in de appgroep en die is met name van ... We gingen ook weleens eten en er was ook weleens een afscheid. Het was dus voor de sociale kant. Maar ook: weet, er komt nu een brief uit. En, kijk, met het ene departement heb je intensiever contact dan met het andere en de ene persoon ken je langer of beter en dan ga je er dus ook vaker een broodje mee eten of zo. Maar over het algemeen loopt dat eigenlijk heel goed. Tegelijkertijd is het heel abstract, hè. Ik bedoel: je zit dan met heel veel petten tegelijk op. Ik werd bijvoorbeeld het meest aangesproken op de rijksbegrotingskant.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik. Voordat we iets meer in de inhoud duiken, heb ik toch nog een vraag, omdat u zo lang werkt bij de rijksoverheid. Waarom vindt u het zo leuk of interessant om bij die rijksoverheid te werken? Wat interesseert u daar zo in?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb 28 jaar geleden heel bewust voor de rijksoverheid gekozen. Ik word gedreven vanuit het publieke belang. Dus ik wil heel graag een bijdrage leveren om dit land een beetje beter en mooier en slimmer te maken. Ik was econoom en dat ben ik bij Financiën gaan doen.

Mevrouw **Belhaj**:

Duidelijk. Dan kom ik op de Belastingdienst. Eigenlijk is mijn eerste vraag hoe u werd geïnformeerd door de directeur-generaal Belastingdienst over de kinderopvangtoeslag.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Even kijken waar ik ga beginnen.

Mevrouw **Belhaj**:

Bij het begin, zou ik zeggen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nou ja, ik kan me die eerste periode eigenlijk nauwelijks herinneren. Ik heb me natuurlijk zo goed mogelijk proberen voor te bereiden en ik werd geïnformeerd over de kinderopvang via schriftelijke notities aan de staatssecretaris.

Mevrouw **Belhaj**:

In welke tijd zitten we dan ongeveer.

Mevrouw **Manon Leijten**:

'13 tot '17. Dan zie je een aantal notities, maar dat is een beperkt aantal. Die gingen van de dg rechtstreeks naar de staatssecretaris -- dan kreeg ik een kopie -- en soms gingen ze via mijn bureau. Dus de koninklijke route is dat ze via mijn bureau gingen, maar ...

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik, maar ik was gewoon heel erg benieuwd wanneer die informatie voor het eerst bij u kwam. Wat dat in 2013 of in 2014? Wanneer trok iemand u aan uw jasje? Nou, niet iemand. De directeur-generaal Belastingdienst!

Mevrouw **Manon Leijten**:

De eerste keer dat het echt over toeslagen ging, was, denk ik, met het vertrek van staatssecretaris Weekers. Toen zat ik er nog niet zo lang en hij moest aftreden over de invoering van "één bankrekeningnummer".

Mevrouw **Belhaj**:

Toen werd u betrokken, omdat het dan ook weer gaat over de relatie van een bewindspersoon en een politiek probleem, maar ook een ambtelijk probleem.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, overigens heel laat. Het werd op dat moment getaxeerd als een uitvoeringsprobleem. De uitvoering van die "één bankrekeningnummer" was niet goed gegaan en daar was een debat over. Ik kreeg op die beruchte avond om tien uur een telefoontje van de betreffende dg en die zei: dit gaat niet goed. Toen ben ik hier met mijn fietsje naartoe gegaan. Ik had niet eens een Kameraspas! Ik ben uiteindelijk met veel moeite binnengekomen en ... Dat is dus de eerste keer dat ik daarmee bezig ben geweest.

Mevrouw **Belhaj**:

U benoemde het net als een uitvoeringsprobleem. Dat hebben we de afgelopen dagen ook al wat vaker gehoord. Je hebt dan de uitvoering en dan heb je de top en dat daar verschillen in zitten ... Maar dit was nou eigenlijk zo'n typisch moment waarop problemen in de uitvoering bij u terechtkomen, u erbij betrokken raakt en u het er met de bewindspersoon over heeft.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Er was eerder, volgens mij in het Belastingplan, besloten om "één bankrekeningnummer" in te voeren. Mensen mochten ...

Mevrouw **Belhaj**:

U hoeft niet tot in detail te antwoorden.

Mevrouw **Manon Leijten**:

De invoering was niet goed gegaan en mensen kregen daardoor geen toeslagen meer. De Belastingdienst wist niet op welk bankrekeningnummer ze moest storten. En het is begrijpelijk dat daardoor veel commotie ontstond over mensen die hun geld niet meer kregen.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat was voor u een signaal: daar gaat iets niet goed. Hoe gaat dat dan daarna? Denkt u dan: ik heb het afgehandeld en nu is het weer aan de directeur-generaal? Of komt zoiets dan elke keer terug op de agenda van of dat sg-overleg, waar u net aan refereerde, of in uw overleg met een directeur-generaal of in uw structurele overleg met een bewindspersoon?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ehhh ... Ik heb die film ook teruggekeken. Ik ben met name met heel veel praktische dingen bezig geweest, van het afscheid tot ontslag-KB's. En toen kwam er een nieuwe staatssecretaris, staatssecretaris Wiebes. Ik heb samen met de minister een kennismakingsgesprek met hem gevoerd. Voor zover ik me kan herinneren, ging dat eigenlijk in bredere zin over de problematiek die wij zagen met betrekking tot de Belastingdienst en minder specifiek over toeslagen. Er is toen meteen besloten om voor de invoering van "één bankrekeningnummer" meer tijd te nemen en gewoon te blijven betalen op de rekeningen waar voor 1 januari ook op werd betaald. Voor zover ik mij heb kunnen herinneren, zijn de toeslagen toen niet specifiek besproken.

Mevrouw **Belhaj**:

Er treedt een staatssecretaris af en dan is het ook klaar en wordt er verder niet meer over gesproken. Of bedoelt u dat niet zo?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, want dat is heel ingrijpend. Het is op allerlei manieren ingrijpend, allereerst voor een persoon die zich naar allerbeste kunnen inzet als staatssecretaris en die moet aftreden. Het is voor een organisatie ingrijpend, want door deze moeizame invoering moet een

staatssecretaris aftreden. En het is bovenal ingrijpend voor de mensen die toen hun toeslagen niet kregen. Er was dus genoeg te doen. Ik realiseer me nu ook dat ... Er kwam toen een nieuw staatssecretaris en die heeft de Brede Agenda voor de Belastingdienst gemaakt. Het heeft toen niet geleid tot een wezenlijk andere manier van sturen. Toeslagen bleef onderdeel van de Belastingdienst en de Belastingdienst hield een grote mate van autonomie.

In de verhouding tussen de Belastingdienst en ... Moet ik stoppen?

Mevrouw **Belhaj**:

U geeft een uitleg die op zich heel interessant is, maar ik wil, als u het goed vindt, even verder met de volgende vraag. Het was namelijk goed uitgelegd.

Ik wil even met u naar eind 2014. Dan wordt de toenmalige staatssecretaris van Financiën geïnformeerd over het ambtelijk voorstel om de kinderopvangtoeslag proportioneel te gaan vaststellen. Was u daarvan op de hoogte?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, mij voorbereidend kwam ik deze notitie tegen. Daar staat volgens mij mijn handtekening ook op, of ik heb 'm in kopie gekregen. Maar die kwam via die schriftelijkestukkenstroom. Hoe werkt dat? De primaire verantwoordelijkheid ligt bij de dg. Ik doe een soort marginale toets op hoofdlijnen en denk: is dit verstandig? Dus er wordt gesignaleerd, en dat is volgens mij goed, dat we gaan terugvorderen en dat dat grote financiële gevolgen heeft. Het is goed dat een uitvoeringsorganisatie dat signaleert. Vervolgens signaleert die: dit is -- dat staat er-- conform SZW-beleid en het is recent bevestigd door de rechter. Tegelijkertijd -- dat vond ik ook goed -- stond er: dit gaan we onder de aandacht brengen bij Sociale Zaken. Dus ik lees dat: een serieuze kwestie die doorgaat naar de staatssecretaris. En, ja, daar stopt het.

Mevrouw **Belhaj**:

Uit de tijdlijn van de ADR blijkt dat u, de secretaris-generaal, en de directeur-generaal van de Belastingdienst op 20 november een notitie aan de staatssecretaris hebben gestuurd over onder andere het proportioneel terugvorderen, dus heel veel geld terugvorderen van mensen. In die notitie staat onder andere van de directeur-generaal Belastingdienst: "De Belastingdienst heeft bij Sociale Zaken en Werkgelegenheid inmiddels meerdere malen aangegeven dat regels met betrekking tot het terugvorderen van de gehele toeslag, wanneer de eigen bijdrage niet is betaald, tot grote financiële problemen kunnen leiden bij de ouders. Sociale Zaken en Werkgelegenheid organiseert deze week een expertmeeting om deze problematiek nader te bespreken met de directeur-generaal Belastingdienst en de

Belastingdienst. Wiebes merkt op: oké, als minder ingewijde vraag je je af waarom het hele bedrag wordt teruggevorderd in plaats van het bedrag van de noodzakelijk geachte bijdrage." Herkent u dit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ik heb de notitie gezien en ook de aantekening van de staatssecretaris.

Mevrouw **Belhaj**:

Dus u was op de hoogte dat de staatssecretaris, staatssecretaris Wiebes in dit geval, de intentie had om met minister ... Even, welke minister was dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Asscher.

Mevrouw **Belhaj**:

... Asscher van Sociale Zaken te gaan bellen als Sociale Zaken niet zou instemmen met deze beleidswijziging.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat hij zou gaan bellen, heb ik even niet scherp, maar ik was op de hoogte van deze notitie. Als zo'n notitie dan weer terugkomt en er staan aantekeningen op van bewindslieden, krijgt de sg daar een kopie van.

Mevrouw **Belhaj**:

Wat vond u daarvan toen u dat hoorde?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik hoor allemaal mensen met een heel goed geheugen. Ik heb niet zo'n goed geheugen en het is wel een poos geleden. Maar als ik me nu probeer te verplaatsen in wat ik toen dacht, dan dacht ik: dit lijkt me een goeie actie. Die financiële gevolgen zijn groot. De beleids...

Mevrouw **Belhaj**:

U hoeft niet te gissen naar wat u toen heeft gedacht. Dat is niet wat ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb toen gedacht dat ik, nu het zo liep, geen toegevoegde waarde had.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. U hoort dus inderdaad: er wordt proportioneel teruggevorderd bij mensen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het heeft de aandacht van de dg. Het heeft de aandacht van de politiek verantwoordelijke.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. In juli 2015 wordt aan de bewindspersonen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gemeld dat het proportioneel vaststellen van de kinderopvangtoeslag geen prioriteit meer is voor staatssecretaris Wiebes. Was dat volgens u een juiste conclusie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Weet ik niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. Was u ervan op de hoogte dat Sociale Zaken en Werkgelegenheid ervan uitging dat het proportioneel vaststellen van de kinderopvangtoeslag voor staatssecretaris Wiebes geen prioriteit meer was? Herkent u dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet het niet. Ik heb het gelezen, maar ik weet het niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Ik geef even het woord aan mevrouw Leijten.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Even om alles duidelijk te maken: wij hebben geen enkele familiale band, althans voor zover ik dat heb kunnen terugvinden. Maar we hebben wel dezelfde achternaam.

Even op dit punt. U zegt: wij hebben altijd een overleg van de secretarissen-generaal, het sgo. Een nieuwe afkorting voor op de lijst! Op het moment dat een bewindspersoon op de hoogte wordt gesteld dat een andere bewindspersoon aandacht vraagt voor iets wat gezamenlijk opgelost moet worden, is dat dan iets wat bij zo'n overleg langskomt?

Mevrouw **Manon Leijten**:

In mijn herinnering is het niet langsgesproken. Als ik dit nu lees, denk ik natuurlijk: dat had ik kunnen doen. Maar ik heb het naar mijn beste weten niet gedaan.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Het is daar niet langsgesproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

U heeft dat wekelijkse overleg zeker zeven jaar gedaan. Is het gebruikelijk dat zoiets wel langskomt: "Hé, ik weet dat mijn minister iets wil. Let je er even op dat ze met elkaar praten."

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er speelt heel veel in zo'n departement en ook heel veel dat via andere kanalen loopt, via medewerkers, directeuren en dg's. Dus nee, 90% van de connecties komt daar niet. Het komt daar pas als het vastloopt of niet goed loopt.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Akkoord. In dit geval is er een voornemen dat de staatssecretaris van Financiën contact opneemt met de minister van Sociale Zaken. Is het gebruikelijk dat dat op het moment dat wordt vastgesteld dat er op politiek niveau even contact moet zijn, even tussen de secretarissen-generaal wordt uitgewisseld?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Mevrouw Belhaj.

Mevrouw **Belhaj**:

Even afrondend op wat deze mevrouw Leijten aangaf. Is het ook een beetje zo dat daar dingen worden besproken die betrekking hebben op je eigen organisatie en dat er in mindere mate wordt gesproken over dingen als "er speelt iets met burgers" of "er is een groot probleem of een groot onrecht"? "Onrecht" vul ik dan even zo in. Die indruk kreeg ik de afgelopen dagen een beetje. Ik kreeg de indruk dat er heel erg wordt gekeken naar de dingen die binnen je eigen ministerie spelen, maar eigenlijk ... Ik ga een open vraag stellen! Stond er in die tijd weleens een punt op de agenda dat betrekking had op de burgers, dat betrekking had op mensen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ehhhh ... Ja, maar vaak op een hoog abstractieniveau. Mijn collega van SZW en ik hebben als sg-duo bijvoorbeeld het thema "maatwerk in dienstverlening" geadopteerd na de komst van Rutte III. De sg's hadden ook een brief geschreven naar de formatie, waarbij wij vanuit

onze rol onze zorg neerlegden over al die massale processen. Is er nog genoeg ruimte voor maatwerk? Daarover hebben wij een brief gestuurd naar de formatie. Wij zagen van onze oproep in het regeerakkoord niet zo veel terug en toen hadden wij het idee: dit is een belangrijk onderwerp. Toen hebben mijn collega van SWZ en ik dit thema binnen onze ruimte opgepakt. Dus ja, het gaat over problemen van burgers, maar op een hoog aggregatie- en abstractieniveau.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik. Het gaat er hier natuurlijk niet over dat u uitgebreid individuele zaken behandelt, maar het gaat natuurlijk wel over wat er in de uitvoering gebeurt. Als het over honderden of duizenden mensen gaat, kan ik me niet voorstellen dat je daar alleen maar abstract over praat. Het is toch altijd gerelateerd aan een probleem? Het is toch niet zo dat het theoretisch benaderd wordt? Of bedoelt u dat niet met "abstractieniveau"?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nou, er wordt gesproken over dé problematiek, dé schuldenproblematiek. Of er wordt gesproken over de relatie tussen massale processen en maatwerk. Eén van mijn lessen is dat wij ...

Mevrouw **Belhaj**:

Voordat u doorgaat naar de lessen ... Ik begrijp dat u dat wilt vertellen, maar onze voorzitter heeft natuurlijk in het begin aangegeven dat u de gelegenheid had om op papier of mondeling een verklaring te geven.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Excuus.

Mevrouw **Belhaj**:

Anders moet u dat aan het einde doen. Hiervoor moet ruimte zijn, maar ik ga voorstellen om dat niet nu te doen.

Ik ga even naar het volgende moment. In juni 2019 richt het ministerie van Financiën een crisisteam CAF 11 op. Mijn vraag aan u is: wiens initiatief was dit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De crisis is natuurlijk veel eerder begonnen, namelijk op het moment dat jaren daarvoor burgers in de problemen zijn geraakt. In juni werd steeds scherper dat wij als Financiën de onderliggende problematiek onvoldoende in beeld hadden. Wat naderhand "de tunnelvisie"

of "de institutionele vooringenomenheid" werd genoemd, hadden we onvoldoende scherp. Wij hadden het beeld niet scherp genoeg. Dat dat zo lang heeft geduurd, neem ik mijzelf kwalijk. Maar wij hadden het niet scherp genoeg.

In juni werd dat helder en toen moest er heel veel tegelijk gebeuren. We hadden al geconstateerd -- daar komt u nog op terug -- dat de informatievoorziening niet aan de standaarden voldeed. In een gesprek zei de staatssecretaris: ik wil hier meer coördinatie op. Nou, daar is extra coördinatie op gezet, omdat er vreselijk veel moest gebeuren. In overleg met de staatssecretaris is het dossier verbreed. Het dossier zat tot dat moment primair bij de Belastingdienst en dat is toen verbreed, zodat de Belastingdienst zich kon richten op het ophalen van de informatie uit de organisatie en andere mensen een Kamerbrief konden schrijven en weer andere mensen bijvoorbeeld vragen konden beantwoorden. Wij zagen dat een te kleine groep met een te groot probleem bezig waardoor het onvoldoende opschoot.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is duidelijk maar dat was eigenlijk niet mijn vraag. U gaf aan dat het het idee van de staatssecretaris was. We hebben de heer Uijlenbroek net gesproken. Die was destijds directeur-generaal Belastingdienst. In het begin van dit gesprek hebt u aangegeven dat directeuren-generaal verantwoordelijk zijn voor het stuk waar zij op dat moment zitten, in dit geval de heer Uijlenbroek als directeur-generaal Belastingdienst. Bij een crisis kan ik mij voorstellen dat wanneer je zo'n topambtenaar hebt, je een crisisteam opricht en de directeur-generaal als belangrijk persoon leiding geeft. Want er is een crisis. Ik vraag mij dan ook af waarom de heer Uijlenbroek niet het hoofd van dat crisisteam was maar zelfs geen onderdeel van dat team.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Zoals u volgens mij ook in de dossiers hebt gezien, is er heel hard doorgewerkt door iedereen, ook door de heer Uijlenbroek. De heer Uijlenbroek is heel die periode volledig dg Belastingdienst gebleven.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar er is een crisis. Er is een directeur-generaal. Op het moment dat er dingen niet goed gaan, heb je mensen in topposities om daar verder leiding aan te geven en die van alles op de hoogte zijn. Dus waarom gaf hij geen leiding aan het crisisteam? Sterker nog, hij was zelfs niet expliciet onderdeel van dat crisisteam.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik herinner het me anders. De crisis was al langer gaande en is ook langer doorgelopen. Het

ging toen in een korte periode. Hoe doen we dit op het departement? De dg is vol dg Belastingdienst gebleven. Er is op dat moment gekozen om de samenwerking te intensiveren en te verbreden en de coördinatie daarvoor te verleggen bij de plaatsvervangend dg Fiscale Zaken.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar waarom was de heer Uijlenbroek dat niet?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De heer Uijlenbroek was al bezig met verbreding en versnelling.

Mevrouw **Belhaj**:

Waarom was de heer Uijlenbroek dan niet de persoon die dat kon doen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Die deed het al de hele tijd. Er was op dat moment behoefte aan verbreding en versnelling. De heer Uijlenbroek gaf vanmorgen ook aan dat er extra behoefte was aan een beleidsmatige bril. Wat is het perspectief van wat je opzet? Is het perspectief de uitvoeringsorganisatie of is dat de burger? Er is gekozen voor verbreding en versnelling met daarbij iedereen in positie, maar de coördinatie lag bij de plaatsvervangend dg.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar waarom was de heer Uijlenbroek dan niet degene die dat deed? Hij was toch directeur-generaal Belastingdienst? Er is een crisis.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, maar vanmorgen werd ook geconstateerd dat er ook een relatie was met de Awir, die bij DGFZ zit. Het was inmiddels iedereen helder dat er een enorm probleem was. Dus de Belastingdienst moest zich richten op zijn deel en er kwam iemand anders die de rest van de dingen coördineerde.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké, maar dit was het crisisteam specifiek voor CAF 11. U geeft nu aan dat er ook andere dingen waren waardoor er een legitimering zou zijn om iemand anders aan te stellen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

De Belastingdienst is een enorm grote en complexe organisatie. De dg Belastingdienst moet ook leiding geven aan de Douane, de ...

Mevrouw **Belhaj**:

Dus hij had het te druk?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Daar moest ook heel erg veel gebeuren. Dat was ook de reden waarom ik het niet zelf kon doen, de coördinatie de hele dag.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat snap ik, maar iemand die daar vier, vijf jaar werkt is dan geen onderdeel van het crisisteam. Het lijkt mij toch dat je zulk soort mensen dan juist inzet.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Maar hij was onderdeel. Kijkt u naar de stukken. Op ieder stuk staat zijn paraaf. Iedere mail is in kopie naar hem toe gegaan.

Mevrouw **Belhaj**:

Ik ga u wat voorlezen om misschien een beetje duiding te geven over de vragen die ik stel. Dat is een mailwisseling van ongeveer 14 juli. Dit is een e-mail aan uzelf. Er staat: "Ha Manon, vorige week heb je de toeslagenproblematiek, de besturing veranderd. Mede namens Jasper stuur ik je bijgaand overzicht van de wijze waarop we het een en ander willen normaliseren. Jasper hecht eraan dat we een duidelijk besluit nemen zodat voor hem duidelijk is dat hij geen rol meer heeft. Gelieve aan te geven of je hiermee akkoord bent. Wellicht anders maandag nog even bespreken tijdens het PO. Groet Jaap." Voor de duidelijkheid: Jasper is de crisiscoördinator.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik ken de mail. Dan toch maar: de dg Belastingdienst was ongelukkig met deze interventie. De staatssecretaris en de minister vonden dit voor een korte periode wel een geschikte werkwijze.

Mevrouw **Belhaj**:

Waarom was de Belastingdienst er ongelukkig over?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De dg vond het vervelend.

Mevrouw **Belhaj**:

De heer Uijlenbroek.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. De dg wilde graag ... Hij bleef vol in charge, maar wilde graag de coördinatie. En in overleg met de staatssecretaris hebben wij besloten de coördinatie op dat moment ...

Mevrouw **Belhaj**:

Maar dat is niet waar we waren gebleven. Het ging over de vraag waarom de dg Belastingdienst of de Belastingdienst er ongelukkig mee was dat dit op deze wijze werd ingesteld. Waarom was dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

...

Mevrouw **Belhaj**:

U zegt er namelijk zelf iets over in uw e-mail. U zegt daarin: "Ha Menno, graag spreek ik je hier mondeling nog even over door voordat ik hierop reageer. Ik proef bij verschillende directies van buiten de Belastingdienst voorkeur om tot na het debat Jasper in positie te houden aangezien het de samenwerking vergemakkelijkt. De dg Belastingdienst, de heer Uijlenbroek, ervaart deze coördinatie als een ondergraving van zijn positie en wil deze graag zo snel mogelijk beëindigen. Uiteindelijk gaat het om jouw ondersteuning als staatssecretaris en dat weegt per definitie het zwaarst. Maandag even bespreken wat jij een goed moment acht om de positie te beëindigen. Groet en fijn weekend, Manon." Die laatste bent u.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, dat ben ik helemaal.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar u schrijft in deze e-mail dat de heer Uijlenbroek dit interpreteerde als ondergraving van zijn positie.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, hij ervoer dat zo. Ik denk dat het niet zo was, maar dat zien wij dan anders. Dus hij ervoer dat zo en ...

Mevrouw **Belhaj**:

Hoe zag u dat dan, waar het belangrijk was dat hij dan wel zijn paraaf zette maar geen onderdeel uitmaakte van dat crisisteam, los van al die belangrijke dingen die hij had te doen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Hij was echt onderdeel van alles wat besloten werd.

Mevrouw **Belhaj**:

Dan ga ik het juister formuleren. Hij was niet degene die coördineerde.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat klopt.

Mevrouw **Belhaj**:

Er is een directeur-generaal Belastingdienst. Er is een crisis. Daar mag hij nog wel onderdeel van zijn en hij mag paraafjes zetten maar hij is niet degene die het coördineert. Dat wekt bij mij de indruk alsof iemand gewoon opzij geschoven is. Mijn vraag aan u is: is dat zo? Is de heer Uijlenbroek toen bewust wat opzij geplaatst waar het gaat om de sturing en de coördinatie wat betreft dat crisisteam?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Excuus, ik ga mezelf herhalen. Ik herken niet het punt dat hij uit het crisisteam is gezet. In mijn beleving is de coördinatie versterkt op verzoek van de staatssecretaris door de plaatsvervangend dg Fiscale Zaken, ook om de samenwerking met de rest van het departement waar ook een hoop moest gebeuren, te versterken. Ik constateer dat de heer Uijlenbroek dat ... Wat daar in de mail over stond ... Ik herken dus niet het beeld van: hij zat niet in het crisisteam.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar dat is niet wat ik u vroeg. U zegt: ik herhaal wat ik wil herhalen. Dat begrijp ik maar mijn vraag was eigenlijk heel simpel, mede op basis van de e-mails die ik zie, namelijk waarom de heer Uijlenbroek bewust niet op die positie is gezet.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Omdat de staatssecretaris ...

Mevrouw **Belhaj**:

Waarom vond de staatssecretaris het volgens u ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

... en ik gezamenlijk vonden dat voor een korte periode dit de betere oplossing was.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar zegt u eens gewoon eerlijk waarom dat was?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Omdat wij heel lang nodig hebben gehad en wij nog niet alles hadden om de puzzelstukjes scherp te krijgen.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar was de heer Uijlenbroek dan niet iemand die de puzzelstukjes bij elkaar kon brengen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De heer Uijlenbroek moest zijn onderdeel doen, maar wij hebben versterkt. Het heeft ontzettend lang geduurd.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik maar mijn vraag gaat de hele tijd over waarom hij dat niet heeft gedaan. Hij heeft hier vanochtend in het verhoor aangegeven dat hij toch echt degene was die aangaf dat het een goed idee zou zijn om een crisisteam te formeren. Klopt het dat het zijn idee was en dat hij dat gezegd heeft?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Volgens mij ...

Mevrouw **Belhaj**:

Ja of nee? Als er mensen bij elkaar zitten en zoiets wordt gezegd ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

De wens voor het versterken van de coördinatie en het versterken van de regie kwam in mijn herinnering van de staatssecretaris.

Mevrouw **Belhaj**:

Dus niet van de heer Uijlenbroek? Het antwoord is ja of nee.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat wéét ik niet. De staatssecretaris heeft tegen mij gezegd dat er meer regie moest komen en dat er versterkt moest worden. Op basis van dat verzoek is de tijdelijke structuur met de plaatsvervangend dg FZ gekomen. Ik zit niet overal de hele dag bij. Dus wat er verder is gebeurd, weet ik niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is dan duidelijk. Het was dus het initiatief van de staatssecretaris en niet dat van de heer Uijlenbroek.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Excuses. Ik weet niet welk initiatief de heer Uijlenbroek heeft genomen. De staatssecretaris heeft mij een verzoek gedaan en daar heb ik op geacteerd.

Mevrouw **Belhaj**:

Duidelijk. We hadden het net over het crisisteam. Wat was de feitelijke crisis?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Volgens mij is de crisis het feit dat burgers institutioneel vooringenomen behandeld zijn. Het ging om een korte periode waarin we zo veel mogelijk informatie boven tafel moesten krijgen om mensen die door de overheid gedupeerd waren, te kunnen compenseren. Daarvoor moest ook een brief komen en ook vragen, maar uiteindelijk is dat allemaal secundair. We moesten eindelijk het beeld scherper krijgen van wat er is gebeurd.

Mevrouw **Belhaj**:

Dus het ging om de mensen die dat allemaal was overkomen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dit is hoe het ambtelijk is vormgegeven, maar ik voel me helemaal niet senang om de crisis te definiëren als een politiek iets. Natuurlijk moet er een hele hoop gebeuren. De crisis is: mensen die gedupeerd zijn door de overheid.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is duidelijk.

Mevrouw **Manon Leijten**:

En die moeten we met iedereen oplossen. We moeten dat samen doen.

Mevrouw **Belhaj**:

Ja, absoluut. Ik kom op het volgende. Vooral ook omdat u zegt dat de crisis ging over die mensen, was ik een beetje verbaasd dat het crisisteam CAF 11 na het algemeen overleg van 4 juli weer werd opgeheven. Waren de problemen en de crisis van de mensen dan opgelost toen? Waarom was dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

U gaf net iets aan over hoe de dg Belastingdienst tegen deze structuur aankeek. De grote betrokkenheid van 20, 30 mensen die ...

Mevrouw **Belhaj**:

Dat heb ik niet gedaan. Ik heb u een e-mail voorgelezen waarin ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Excuus. Na het betreffende Kamerdebat is deze hulpconstructie opgeheven maar zijn alle mensen die inmiddels ingezet waren op dit dossier, zowel binnen de Belastingdienst/Toeslagen maar ook bij Fiscale Zaken en Juridische Zaken, betrokken gebleven. Alleen, de regie is toen weer naar de dg Belastingdienst gegaan.

Mevrouw **Belhaj**:

Waarom was dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Eh ...

Mevrouw **Belhaj**:

Was dat niet omdat de dg Belastingdienst deze coördinatie ervoer als ondergraving van zijn positie en deze constructie graag zo snel mogelijk weer wilde beëindigen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De dg Belastingdienst wilde de constructie graag beëindigen, in overleg met de staatssecretaris. De plaatsvervangend dg FZ had overigens ook allerlei andere taken. En in overleg met de staatssecretaris is deze constructie beëindigd.

Mevrouw **Belhaj**:

Ja. Ik geef het woord aan Renske Leijten.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik ga toch nog even door over het crisisteam. Er is een evaluatie van gemaakt en daarin staat dat het crisisteam vooral werd opgericht omdat er publieke aandacht was voor het dossier en dat die opliep. In het licht van de aanhoudende publieke aandacht, de vele Kamervragen, de gebrekkige informatievoorziening en -deling, alsmede de koerswijziging is onder tijdsdruk een crisismanager van buiten de Belastingdienst en een crisisteam ingesteld.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik kijk u aan omdat ik ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

U had net best wel lang tijd nodig om te antwoorden op mijn collega over dat crisisteam. Dit was de aanleiding. Wie besloot tot het instellen van dat crisisteam?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De staatssecretaris in overleg met mij.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Was de minister daarbij betrokken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Ik heb dit ook met de minister besproken.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Was de minister akkoord hiermee?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dan komen we weer op die 14de juni. Op 14 juni vraagt Jaap Uijlenbroek aan u om even te verduidelijken dat de plaatsvervangend directeur-generaal Fiscale Zaken geen rol meer heeft. Dan stuurt u het zojuist voorgelezen mailtje aan de staatssecretaris. Daarin wordt eigenlijk gezegd dat verschillende directies buiten de Belastingdienst de voorkeur hebben om de plaatsvervangend directeur-generaal Fiscale Zaken in positie te houden aangezien dat de samenwerking vergemakkelijkt. Wat wordt daarmee bedoeld?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Wat er staat.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Was de samenwerking met de directeur-generaal Belastingdienst niet makkelijk?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Soms.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Waar bleek dat uit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De directeur-generaal Belastingdienst heeft ontzettend veel en hard werk verricht. De Belastingdienst, zoals je ook kan lezen in het rapport van de Commissie onderzoek Belastingdienst, moest wennen aan de nieuwe governance waarbij er meer checks-and-balances van buiten de Belastingdienst op stukken zaten.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Wennen aan meer governance vind ik iets anders dan samenwerking.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Eh, ja. Wat is uw vraag?

Mevrouw **Renske Leijten**:

U zegt: het was een probleem van de ouders. Eerder erkende de heer Uijlenbroek: het was een politieke crisis. In die politieke crisis moet er van alles gebeuren op het ministerie en bij de Belastingdienst. Dan wordt er een crisisteam ingesteld en wordt gezegd: degene die dat coördineert is niet de directeur-generaal Belastingdienst want samenwerking is niet makkelijk. Dan is het niet gek dat wij vragen: waar blijkt dat uit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Overigens zie ik niet een tegenstelling tussen politiek en ouders. De politiek is er toch juist voor de ouders?

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik kom zo meteen nog met u terug op de instelling van de commissie-Donner; volgens mij was toen namelijk al heel duidelijk wat de politieke crisis voor de ouders was, maar toen was er nog geen noodzaak om het crisisteam in te stellen. Dat gebeurde pas in het licht van de publieke aandacht die opliep. Ik wil toch weer terug naar de samenwerking met de directeur-generaal Belastingdienst die niet makkelijk was. Oké, u geeft daar geen antwoord op? Dat is spijtig want wij willen in kaart brengen wat daar nou precies is gebeurd en waarom dingen gebeuren zoals ze gebeuren, opdat er lessen uit getrokken kunnen worden. Vervolgens zegt u in uw mail ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er is op dagelijkse basis op alle niveaus ten aanzien van heel veel dingen heel goed

samengewerkt. En tegelijkertijd: soms heeft het ook geschuurd. Als er zo'n druk op een dossier staat, als steeds duidelijker wordt wat er niet goed gaat, doet dat ook iets met de binnenkant. Dat betekent niet dat de samenwerking structureel niet goed is, maar dat levert soms spanningen op.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Werd de heer Uijlenbroek niet vertrouwd in het aanleveren van de informatie? Werd de heer Uijlenbroek niet vertrouwd in het inzien van de ernst van de situatie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, de informatievoorziening heeft niet voldaan aan de standaarden. Niet aan de standaarden van de heer Uijlenbroek, want die werd regelmatig ook overvallen. Dus niet aan zijn standaarden, niet aan mijn standaarden, niet aan die van de minister en staatssecretaris en al helemaal niet aan die van u.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Akkoord. U zegt: hij werd vanzelfsprekend vertrouwd. Ik ga dan weer even terug naar de mail, want daarin stond een interessante zin waarin u spreekt over de samenwerking die vergemakkelijkt wordt met iemand anders die coördineert. Maar in de volgende zin geeft u aan dat de directeur-generaal Belastingdienst zich bij deze coördinatie eigenlijk niet prettig voelt. Hij vindt het zelfs een ondergraving van zijn positie en hij wil zo snel mogelijk van de nieuwe coördinatieverdeling af. Dat is een belangrijke boodschap. En dan zegt u:

"Uiteindelijk gaat het om jouw ondersteuning als staatssecretaris en dat weegt per definitie het zwaarst." Wat is er op die maandag besproken over het wel of niet beëindigen van die coördinatie met de staatssecretaris?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik ben naar de staatssecretaris en naar de minister gegaan en heb gezegd: dit is de situatie. Vanaf 4 juni tot het verzenden van de brief op 11 juni had de plaatsvervangend dg FZ gecoördineerd. Dan was de volgende stap het debat. Toen ben ik eerst naar de staatssecretaris gegaan en toen naar de minister en heb ik gezegd: er zijn twee smaken, het kan bij de plaatsvervangend dg FZ blijven voor de komende weken of het kan terug naar de dg Belastingdienst. Op basis van deze gesprekken is besloten dat die coördinerende rol nog een aantal weken, twee weken, denk ik, was het ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dus de staatssecretaris en de minister wilden graag dat de coördinatie nog steeds bij de plaatsvervangend directeur Fiscale Zaken bleef?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Op 8 maart 2017 is er een oordeel van de Raad van State over de Belastingdienst/Toeslagen en dat gaat over onzorgvuldig handelen bij het stopzetten van de kinderopvangtoeslag in 2014. Bent u geïnformeerd over die uitspraak?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Bent u door iemand anders binnen het ministerie van Financiën of de Belastingdienst op enigerlei wijze geïnformeerd over die uitspraak van de Raad van State?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Volgens mij heb ik het pas voor het eerst gezien bij het Ombudsmanrapport van 24 augustus 2017, dat verwijst naar die uitspraak van de Raad van State.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Wij hoorden vanochtend van de heer Uijenbroek dat hij het wel in een soort ooploopje met de directeur Toeslagen had gehad over het compenseren van ouders en daar de vrije hand aan had gegeven. Maar dat heeft u niet bereikt op enigerlei wijze?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dan gaan we inderdaad nu naar het rapport van de Ombudsman, Geen powerplay maar fair play. Dat is bijna een halfjaar later en dat gaat over dezelfde kwestie en ook over de CAF-werkwijze. Was u voor de publicatie van het rapport ervan op de hoogte dat in maart 2017 intern bekend was dat de Belastingdienst in deze casus laakbaar heeft gehandeld?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Was dat alleen formeel of was u informeel ook niet door iemand aangesproken, of in andere soorten settings of binnen het ministerie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Akkoord. We zitten nog in 2017. In november 2017 gaat staatssecretaris Snel akkoord met een reactie op dit Ombudsmanrapport. Die reactie houdt in dat een deel van de ouders excuses wordt aangeboden maar dat er geen concrete toezegging wordt gedaan over een tegemoetkoming. Heeft u de notities gezien die de staatssecretaris zijn voorgelegd in voorbereiding op de reactie op dit rapport?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ik heb de notities gezien. Het was een zeer kritisch rapport over een ernstig onderwerp. Zoals ik het mij herinner, werd erkend dat het mis was gegaan en werden de conclusies omarmd. Ik heb overgehouden dat de aanbevelingen grotendeels werden overgenomen. Ik had de veronderstelling dat hiermee de problematiek werd aangepakt en uiteindelijk de problemen opgelost zouden worden. Ik moet concluderen dat die aanname niet juist was, maar dat was mijn aanname op dat moment.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Daar komen we nog op terug toen het later in de tijd was, waarin er voor sommige mensen heel veel duidelijk is geworden. Die notities heeft u gezien. Bent u ook aanwezig geweest bij de besprekingen met de staatssecretaris over die notities en de reactie op het rapport van de Ombudsman?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dus u weet ook niet hoe de staatssecretaris reageerde?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dan zien wij in de loop der tijd uw betrokkenheid op dit dossier toenemen. We hebben het net gehad over de crisisorganisatie en het crisisteam. Kunt u aangeven wanneer uw betrokkenheid bij CAF 11, wat later de toeslagenaffaire is gaan heten, is gestart?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik werd sowieso geïnformeerd via de schriftelijke notities aan de staatssecretaris. Daarin heeft de sg een soort systeemtoetsrol. Door de vragen van uw Kamer, de media, de stukken die naar buiten kamen, zag je steeds meer signalen dat de informatievoorziening niet goed was. De informatievoorziening aan de rechtbank en de informatievoorziening aan uw Kamer.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik wil graag op die punten ingaan maar mijn concrete vraag was: wanneer?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik zie voor mezelf drie fases. Tot de Ombudsman had ik marginale betrokkenheid.

Mevrouw **Renske Leijten**:

2017, U bedoelt de reactie op het Ombudsmanrapport in 2017?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Tot dan geen betrokkenheid.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Of marginaal de notities gezien. Van 2017 tot 24 april 2019 was er een soort systeemtoets met checks-and-balances. Dan zie je het aantal signalen dat er meer aan de hand is en dat de informatievoorziening niet goed is, toenemen. Voor mij was de spreekwoordelijke druppel de uitspraak van de Raad van State op 24 april 2019.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dan begint er een nieuwe fase want dat wordt dat crisisteam ingesteld.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, dan wordt de commissie-Donner ingesteld, in eerste instantie, maar daar komen we zo op.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Daar komen we zeker nog op. Maar het klopt dus dat het moment dat er externe signalen zijn en er Kamervragen worden gesteld, dus van buiten naar binnen, ook het moment is waarop u denkt: hé, ik ga meelesen, of dit wordt een belangrijker dossier?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, dan zijn er signalen. Toen bleek dat de dossiers bij de rechter niet compleet waren, heb ik bijvoorbeeld tegen Juridische Zaken van het kerndepartement gezegd: kijken jullie nou mee en doe ruimhartig, want liever een stuk te veel dan een stuk te weinig. Toen is ook de landsadvocaat ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik ben nog heel erg bezig met de tijdlijn. We hebben vaker gevraagd naar de tijdlijnen en die verschillen nogal en uw positie hierbij is voor ons zeer van belang. Op 28 maart merkt de staatssecretaris in reactie op een notitie die hij krijgt voor openstaande acties op: belangrijk dat de sg hier strak op meekijkt. Wat betekent zo'n notitie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Sorry, 28 maart 2018?

Mevrouw **Renske Leijten**:

2019. Dat gaat dan over openstaande acties. Dat heeft natuurlijk ook te maken met het Kamerdebat dat is geweest. De kosten van de landsadvocaat, gesprekken met ouders, het gesprek met de Kinderombudsman en de Nationale ombudsman, het ADR-rapport en het traject van maatwerk bij dienstverlening.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat is het traject waar ik het eerder over had met mijn collega van SZW, namelijk dat wij bezig waren met hoe je met maatwerk kan omgaan.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Volgens mij volgt deze notitie van openstaande acties vooral uit het Kamerdebat van 21 maart, waarin verschillende toezeggingen zijn gedaan. Daar komt dus een notitie uit van openstaande acties. En daarop zegt de staatssecretaris: belangrijk dat ook de sg hier strak op meekijkt. Wat betekent zo'n uitspraak?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat betekent dat de staatssecretaris zich zorgen maakt en dat hij aangeeft ... Daarom is er ongeveer op dat tijdstip ook de omslag van meeleezer en kritische checks-and-balances naar meer volle actieve betrokkenheid. Die zit in het voorjaar van 2019 als met steeds meer signalen helder wordt dat er dingen ... De foto werd langzaam scherper, te langzaam, en dan op twee kanten. De foto van de enorme impact van de financiële en persoonlijke gevolgen voor de mensen en de foto met betrekking tot de handelwijze van de

Belastingdienst bij het beoordelen en onderzoeken van de aanvragen, wat naderhand "institutioneel vooringenomen" is gaan heten; maar in die scherpste hadden wij dat toen nog niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik ben heel specifiek op zoek naar een ja of nee op dat moment. Ik snap heel goed dat u context wil geven, maar dat heeft u al wel gedaan, ook in het begin.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Maar ik kan het niet scherper maken. Het spijt me.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Wij hebben heel veel stukken gekregen en daaruit wordt in ieder geval heel erg duidelijk dat de staatssecretaris zelf in gesprek moet gaan met de ouders en de Ombudsman. Was dat uw advies?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Hoe reageerde de staatssecretaris daarop?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik vond het belangrijk dat de staatssecretaris zelf een gevoel kreeg bij wat daaronder lag.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Had u toen het idee, alles gevolgd hebbende wat van buiten naar binnen kwam, te weten media-aandacht, Kamervragen, "we hebben het beeld niet compleet" en de impact voor de ouders, dat het wel om meer zou kunnen gaan dan enkel die CAF 11-zaak, dat de impact nog wel een stuk breder zou kunnen zijn dan dat Ombudsmanrapport uit 2017?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat kon ik niet uitsluiten. Ik had toen nog wel heel erg een focus op CAF 11.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Het klopt toch dat u heeft geadviseerd om een externe adviescommissie in te stellen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het uiteindelijke besluit is van de staatssecretaris, maar het was op advies van een notitie

van de dg Belastingdienst van 8 mei. Voorafgaand aan die notitie heeft een gesprek plaatsgevonden tussen mij en de dg. In dat gesprek is zowel het idee van een externe commissie als de naam van Donner daarvoor gevallen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Die notitie van 8 mei hebben we gevonden. We hebben ook een mail van 5 mei.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Oké.

Mevrouw **Renske Leijten**:

En daarin staat: "Inmiddels heeft de sg gisteren een interessante optie neergelegd voor consultatie op hoog niveau." Betrof dat de adviescommissie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb alles gelezen maar deze mail heb ik niet. Van wie is die, aan wie en over wie?

Mevrouw **Renske Leijten**:

Op 5 mei 2019 is er een e-mailwisseling tussen ambtenaren van Financiën. Daarin staat: "Zoals gisteren besproken wil de staatssecretaris de lijn openhouden voor aanpassing, niet alleen voor de toekomst maar ook naar inventarisatie naar onherroepelijk vaststaande gevallen. Breedte, alleen CAF of ook alle KOT-situaties, is nog open. Inmiddels heeft de sg gisteren een interessante optie neergelegd voor consultatie op hoog niveau." Dat heeft hij dus op 4 mei 2019 gedaan.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Die uitspraak van de Raad van State kwam. Daar is ook een notitie van. Toen werden er binnen Financiën, binnen de Belastingdienst problemen gezien met definitief vastgestelde zaken. De staatssecretaris wilde een oplossing voor de CAF 11-ouders en men vond dat binnen de Belastingdienst juridisch ingewikkeld. Dus er was een juridisch ingewikkeld probleem. Dus er was behoefte aan expertise en er was behoefte aan een blik van buiten. In een gesprek met de dg -- ik weet niet meer welke dag het exact was -- heb ik zowel de suggestie van een externe commissie, om iemand van buiten met een frisse blik te laten kijken naar wat uiteindelijk drie dingen zijn geworden ... Het eerste blok was: CAF 11, hoe kunnen we dit oplossen? En dat was juridisch ingewikkeld. Ik ben geen jurist, maar het was juridisch ingewikkeld. Blok twee: laat breder kijken naar het handelen van Toeslagen. Blok drie: kijk naar de rechtsbescherming van mensen bij toeslagen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

En mijn vraag was: heeft u op 4 mei deze optie van de commissie-Donner neergelegd?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet niet of dat op 4 mei was.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Dan nog een keer de vraag: was het idee van de externe adviescommissie uw idee?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké, daar zijn we. Op 8 mei vindt dat zijn beslag in een notitie voor de staatssecretaris. Net als in de mail van 5 mei wordt daarin gesproken om tot een verdedigbare beleidslijn te komen voor alle CAF- en aanverwante zaken, zowel onherroepelijk vaststaande als lopende en toekomstige zaken; en hiermee zou ook een streep onder het verleden kunnen. Was op dat moment duidelijk dat er veel meer CAF-zaken waren?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het was duidelijk dat CAF breder was dan CAF 11. Het heeft lang geduurd voordat scherp was hoeveel CAF-zaken en hoeveel daarvan binnen Toeslagen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Als ik staatssecretaris zou zijn, dan zou ik bij zo'n opmerking zeggen: hoeveel zijn dat er? Hoeveel had u toen in beeld?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb cijfers gezien. Ik kan het nu niet reproduceren en het vervelende was dat het ook niet duidelijk was.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Maar waren het er 900, 4.000 of 10.000? Orde van grootte?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het beeld was dat er, geloof ik, 70 tot 90 CAF-zaken waren binnen Toeslagen. En een CAF-zaak betreft natuurlijk veel mensen daaronder. Zoals ook in het contact met uw Kamer is gebleken, is er veel moeite geweest om al bij CAF 11 scherp te krijgen wie er precies onder CAF 11 vallen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ja, zeker. Dat kan ik mij nog levendig herinneren. Die reconstructie gaat door tot op de dag van vandaag. Maar toch wordt dit ook een voorstel voor de ministerraad. Ik kan mij toch voorstellen dat als dit voor de ministerraad wordt voorbereid, er een cijfer bij wordt gegeven, ook al is dat nog een cijfer in ontwikkeling.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik snap dat u het zich kan voorstellen, maar het is niet gebeurd.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Er is geen cijfer van het mogelijk aantal betrokken personen bij dit onderzoek van Donner genoemd?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, bij mijn beste weten niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Hoe reageerde de staatssecretaris eigenlijk op het voorstel voor een externe adviescommissie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Die vond het een goed idee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Die vond het een goed idee.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb het ook bij de minister geverifieerd en die vond het ook een goed idee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dan is dat vastgesteld: er komt een commissie-Donner. Dat is gesondeerd en er ligt een onderzoeksvoorstel. Dus dat is afgerond. Toch komt er dan het voorstel van de staatssecretaris om te gaan compenseren. Hij heeft met de ouders gesproken en hij wil eigenlijk meer doen voor de ouders in de CAF 11-zaak. Hoe was u daarbij betrokken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De minister en de staatssecretaris hebben het verzoek gedaan toen die institutionele vooringenomenheid scherper werd, ook in dat gesprek waar de dg vanmorgen naar verwees, om zo snel mogelijk te komen met zorgvuldige voorstellen voor compensatie. Daar is hard

mee aan de slag gegaan door de Belastingdienst maar ook door mensen van DGFZ en Juridische Zaken. In mijn herinnering lag er geen scherp uitgewerkt voorstel. Er zaten aanzetten voor een voorstel in. Die zijn ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Als u het goedvindt, wil ik zo meteen op het voorstel terugkomen. Wat is uw betrokkenheid geweest om te komen tot die compensatie? De commissie-Donner was ingesteld. Die zou dat onderzoek doen en zou kijken hoe dat allemaal in de wetten zou passen. Dat was al gedaan, maar er werd toch de noodzaak gevoeld om te compenseren in die CAF 11-zaak. Dus even weer terug naar die enkele zaak. Hoe was u daarbij betrokken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Via het verzoek van de minister en de staatssecretaris om te kijken of er sneller en in ieder geval voor CAF 11 een compensatieregeling gemaakt kon worden. Dus ik was op de hoogte. Daar is door de Belastingdienst, DGFZ en Juridische Zaken, door veel mensen, aan gewerkt.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Klopt het dat dit te maken heeft met waar de heer Uijlenbroek vanochtend ook over verklaarde, die 4 juni waar eigenlijk heel veel op tafel kwam?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik denk dat het breder is. Het komt door vragen van de Kamer en de media, door gesprekken met dit nieuwe mt-lid, maar ook door de gesprekken van de directie Toeslagen, die toen net hadden plaatsgevonden en die heel veel indruk hadden gemaakt. Het was dus een optelsom van nieuwe informatie. Dan is er een moment waarop de staatssecretaris en de minister zeggen: wij willen alles op alles zetten om te kijken of we zo snel mogelijk kunnen compenseren.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Daaraan lag ten grondslag wat de heer Uijlenbroek vanochtend zei: ons werd op 4 juni duidelijk dat het echt fout was en dat die ouders weleens gelijk zouden kunnen hebben. Dat klopt toch?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Iedereen kan ... U had het eerder door dan wij.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Nee, daar gaat het mij niet om.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Neenee. Volgens gaat het niet over gelijk of ongelijk, ook niet met de ouders. Natuurlijk hebben de ouders gelijk! Wat scherper werd, was het patroon dat daaronder zat, die institutionele vooringenomenheid die de commissie naderhand de zerotoleranceaanpak heeft genoemd. Die medewerker of die teamleider die op 4 juni aan tafel zat, gaf aan dat medewerkers aangaven dat ze net zo lang moesten zoeken tot ze iets vonden.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Daarom vraag ik ernaar. We hebben het gisteren met Sociale Zaken gehad over het moment waarop opeens het voorstel kwam om te compenseren. Hoe zat dat nou in elkaar? Daar gaan we nog wel op in. Maar het inzicht dat je na het instellen van Donner ... Die commissie moest uitzoeken hoe dingen zaten. Aan de ene kant was dat tijd kopen, maar aan de andere kant was het ook om alles goed uit te zoeken. Dat leek op dat moment een goede keuze om te reageren op de uitspraak van de Raad van State. Maar toch ontstaat er nog een maand daarna de behoefte van de staatssecretaris om met compensatie te komen. En dat heeft te maken met die 4 juni. Dat zegt u nu ook.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het spijt me, maar van "tijd kopen" wil ik me echt distantiëren. We wilden het echt uitzoeken en we hadden het toen niet scherp.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Prima, u had het toen niet scherp. Akkoord. Ik wil teruggaan naar die 4 juni, waarop wordt gezegd wat er is. Vervolgens wordt afgesproken: we komen op 5 juni om 8.30 uur ambtelijk bij elkaar om als eerste het beeld van de stukken door te spreken. Daarvoor zijn ook factsheets gemaakt. Op hetzelfde moment start de staatssecretaris met leestijd. Dan zijn nog niet alle stukken er, wordt er ook gezegd. Daar gaat hij mee akkoord. Om 9.00 uur is dan de bespreking van de stand van zaken op dat moment van alle stukken. Dat klopt?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik neem aan dat het klopt, maar ik weet het niet. Ik heb geen enkele reden om te denken dat het niet klopt, maar ik kan niet zeggen dat het klopt, want ik heb het hier nu niet voor mijn neus. Maar het zal kloppen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

De heer Uijlenbroek zei: 4 juni is een dag die ik nooit vergeten. Op 5 juni wordt besloten dat de crisisorganisatie doorgaat met iemand anders die het coördineert, want er was zo veel te doen. Wij hebben teruggevonden dat in ieder geval op 5 juni in de ochtend de factsheets,

waarover het ook al vaker is gegaan, besproken zijn, eerst ambtelijk. Op dat moment las de staatssecretaris bij. Om 9.00 uur gaat u dan om tafel met de staatssecretaris. Mijn vraag is: klopt dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Of dat exact zo in de tijd was, weet ik gewoon niet meer.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dat weet u niet meer. Oké. Een van de dingen die daar besproken worden, is factsheet 6.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Kunt u zich nog herinneren dat daarbij nog een soort van presentatie gegeven is?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik ben volgens mij niet bij die bespreking geweest, voor zover ik me kan herinneren. Ik zeg "ja" omdat het over het memo uit 2017 gaat. Dat heb ik, net als de dg, voor het eerst gezien toen het een aantal weken geleden in de media kwam. In de voorbereiding op deze enquête heb ik de stukken natuurlijk doorgenomen. Daarin zie ik een verwijzing naar dat memo -- niet naar het memo zelf, maar wel naar het bestaan van dat memo -- in factsheet 6, dus vandaar dat ik "ja" zeg. En het stomme is: ik kan me gewoon niet herinneren of ik het gelezen heb.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Nee. Is het gezien, is het gelezen, wist u ervan? Dat is natuurlijk heel moeilijk als u het zich niet kunt herinneren. Maar wat wij in ieder geval wel hebben, is de vastlegging van actiepunten naar aanleiding van de besprekingen en de planning voor de komende tijd. Nou staat er bij factsheet 6: "Actiepunt: verduidelijken waar precies het memo is besproken (niet in het mt, niet op ministerie)". Dat is een actiepunt voor de directeur-generaal Belastingdienst. "Daarnaast onderzoeken met wie dan wel precies het memo besproken is, dat helder beschrijven en vastleggen. Actiepunt: directeur-generaal Belastingdienst."
Waarom vinden we hier niks meer van terug in de latere stukken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Goeie vraag. Ik weet het niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

De crisisorganisatie moest versterkt worden, want er moest een betere verslaglegging komen. Het was ontzettend druk. Er moest iemand nieuw komen. De heer Uijlenbroek had zeker nog taken; die krijgt hij hier. Het ging om een memo waarvan het belang dus zeker is ingezien. Mevrouw Cleyndert heeft hier beoordeeld dat zij het belang er niet van inzag. De heer Uijlenbroek heeft hier gezegd dat hij het niet kende. Maar hier staat gewoon een afspraak dat ermee aan de gang moet worden gegaan. Deze afspraak is ook u onder ogen gekomen. Of u bij dat gesprek was kan ik niet zien, maar hier staat gewoon de actielijst met actiepunten en daar staat u tussen. Worden die actiepunten niet langsgelopen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik begrijp dat ik u teleurstel, maar ik weet oprecht niet hoe het gelopen is. Ik weet het niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Maar legt u het mij dan uit. Oprecht verbaas ik mij over ambtelijke structuren, zoals ik de afgelopen dagen heb gehoord, maar één ding is misschien gelijk met hoe ik soms dingen doe: je maakt een actielijstje, je gaat allemaal aan de slag, je komt terug en je loopt het actielijstje langs. Soms is iets nog niet gelukt. Dan blijft het op het actielijstje staan. Soms is het wel gelukt. Dan ga je er niet meer door, maar gaat het ervan af. Hoe gaat het op zo'n ministerie, in zo'n crisisteam, met zo'n actielijst?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nogmaals, ik weet niet hoe dit gegaan is. En een verklaring ... Geen excuus, want ik heb mezelf de afgelopen dagen ook afgevraagd hoe dit nou kan. Ik weet het alleen niet! Het was een rollercoaster. Het waren honderden mails op een dag. Dat is geen excuus, hè, dus ik loop niet weg voor mijn verantwoordelijkheid. Ik heb het antwoord alleen niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Tja ...

Er is een notitie die in 2017 nog vóór de Nationale ombudsman vaststelt dat ouders gecompenseerd moeten worden. Daarvan zeggen de directeur Toeslagen en de voormalig directeur Belastingdienst ofwel dat ze de importantie ervan niet inzagen, ofwel dat ze die niet gezien hebben. De voormalig directeur Toeslagen zegt: die is gewoon te vinden hoor; die staat gewoon in de archieven. De notitie duikt op in de factsheets die de staatssecretaris heeft gehad, die besproken zijn met de staatssecretaris, en duikt op in de actielijst, maar zit niet meer in de stukken die de Kamer of journalisten krijgen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik begrijp dat u het vreemd vindt, maar zo is het gegaan. Ik heb het stuk niet gehad, niet gezien. Ja, er staat een verwijzing in het memo, maar ik weet dat stukje niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Niet gehad, niet gezien. Dat kan ik geloven. Er gaan heel veel stukken rond. Maar hoe kan zo'n actielijst niet zijn opgevolgd?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet het niet, of het ... Ook die actielijsten gingen ... Er kwamen vele nieuwe actielijsten per dag. Ik weet het niet. Ik ga speculeren. Dat moet ik niet doen. Ik heb geen antwoord.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Wij gaan in de documenten die wij hebben gekregen, proberen heel snel te achterhalen wie er bij dat overleg in die ochtend zijn geweest, en wij komen hierop terug. Want er zijn mensen bij dat overleg met de staatssecretaris geweest waar deze actielijst is opgesteld en er zijn dus ook mensen die weten dat die actielijst niet is ingevuld. En de memo van Palmen is weer ergens verdwenen totdat die opgevraagd is door de Kamer.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Eh ... Ja.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dan gaan we door, met de betrokkenheid bij de compensatie voor de ouders. Want inderdaad, op het moment dat duidelijk is dat er zo'n advies zou zijn gedaan in maart 2017 dat die ouders gecompenseerd moeten worden, dan kunnen we ons natuurlijk ook de noodzaak bij de minister en de staatssecretaris voorstellen dat het op dat moment wellicht ook moet voor die groep. Nou wilde Sociale Zaken niet opdraaien voor die kosten. We hebben het daar al over gehad. Welke contacten hebt u met uw collega's op Sociale Zaken en Werkgelegenheid gehad over de mogelijkheid van compenseren op dat moment?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb niet de indruk dat de kosten enige overweging zijn geweest om wel of niet te compenseren. Dit is -- en dat klinkt stom -- een soort standaard gedoe tussen departementen: wie betaalt de rekening? Er was geen begin van een twijfel dat de minister en de staatssecretaris van Financiën compensatie wilden en dat die betaald moest worden, dus het feit dat er kosten waren en dat de vraag was hoe die verdeeld waren, heeft bij de besluitvorming geen rol gespeeld.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Toch lezen wij in het verkeer binnen Sociale Zaken en Werkgelegenheid, zoals gisteren ook besproken is, dat er gebeld is door de directie Financieel-Economische Zaken van het ministerie van Financiën: "Ze gaan betrokken ouders met terugwerkende kracht toeslag geven. Inhoudelijk terecht. Hij meldde natuurlijk dat er een rekening voor ons aankwam. De hoogte kon hij nog niet precies aangeven. Afhankelijk van de periode bijvoorbeeld 20 miljoen. Moet onze staatssecretaris dan weer ombuigen? Dat vind ik na het kindgebonden budget wel heel erg zuur. Als MinFin zijn staatssecretaris wil redden, moet hij misschien hiervoor zelf ook de portemonnee trekken." Is er een signaal gekomen vanuit het ministerie van Sociale Zaken op uw tegenniveau, om het zo te zeggen, dus ook van de secretaris-generaal, met de strekking: "Wij vinden het een supergoed idee als jullie gaan compenseren, maar wij willen niet de rekening. Wilt u dat uit de algemene middelen halen? Kunt u dat verzoek bij de minister van Financiën neerleggen?"?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet niet of het in de mail van mijn collega stond, maar ik heb begrepen dat Sociale Zaken de rekening niet bij Sociale Zaken wilde hebben, in eerste instantie, dus dat klopt. Ik begrijp dat dat hoekig overkomt, maar zoals mijn collega gisteren zei: dat zijn hoekige mailtjes, daar is niks geheims aan, en tegelijkertijd zijn ze niet bepalend geweest voor het besluit. Dus ja, ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Wat was wel bepalend voor het besluit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Bepalend voor het besluit om in de brief van 11 juni wel een harde intentie uit te spreken maar geen concreet voorstel te doen, is dat er geen concreet voorstel lag dat zorgvuldig genoeg was. Er was wel een voorstel, maar daarmee waren drie typen problemen. Het voorstel zou een vaststellingsovereenkomst zijn. Een vaststellingsovereenkomst betekent dat ouders afstand moeten doen van rechten. Dat is een wurgcontract. Dat vonden we géén nette oplossing.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dat hoeft overigens niet, hè. In een vaststellingsovereenkomst kan een partij altijd zeggen "daar ga ik niet mee akkoord" of "die clausule roep ik niet in werking". Maar deze uitleg hebben we al gehoord, twee keer, gisteren. Dat is de reden geweest.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ten tweede was de €5.000 een fiks bedrag, onafhankelijk van de hoogte van je correctie. Er waren mensen met enorme bedragen. De vraag was echt of €5.000 dan fair is. Ten derde was er nog geen kader, nog geen regeling, en iemand moest de dossiers herbeoordelen. Wij wilden graag een onafhankelijk oordeel, na alles wat er was gebeurd. Het leek logisch dat je dat niet alleen bij Toeslagen wilde leggen, dus er was op dat moment geen zorgvuldig, goed voorstel. Toen is er gekozen voor een harde intentie en druk op Donner en zijn commissie met spoed. Op dat moment was overigens voorzien dat Donner eind september zou komen. Dat is later geworden. En voor deze groep ... Ik herken met u dat het veel eerder had moeten, maar er is voor CAF 11 op 24 december betaald. Dus dat is wat het is geweest, in mijn beleving.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Of er wel of geen voorstellen waren en of er beslissingen waren, daarover kunnen we eindeloos welles of nietes zeggen, maar dat is voor onze reconstructie ... U zegt: die was er niet, het was niet concreet genoeg, het ging niet om geld, het ging wel om de afbakening, we wilden wachten op Donner.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er waren aanzetten voor een voorstel, hè. Ik zeg: er waren aanzetten voor een voorstel. Daar is naar gekeken, ook door de landsadvocaat. Er waren aanzetten voor een voorstel, maar de conclusie was dat het voorstel niet zorgvuldig en goed genoeg was.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Nee, maar er was op 4 en 5 juni echt iets gebeurd. Het was duidelijk geworden dat het niet klopte, dat de ouders gelijk hadden. Er waren gesprekken geweest met die ouders. De impact was zowel bij de mensen van Belastingdienst/Toeslagen als bij de staatssecretaris groot. Iedereen zag: er moet iets gebeuren. Ik kan me heel goed voorstellen dat je dan een half voorstel hebt. Wij zien ook het advies aan Menno Snel: ga even bellen met wat collega's. Dat zien we. We zien een voorstel in wording. We zien wat onrust over de hoogte -- waar ligt de rekening? -- maar ook over precedentwerking. En de uitkomst zien we ook. Dat is dat het een intentieverklaring is geworden. Wij willen graag weten hoe dat zit. U geeft dezelfde antwoorden als gisteren. Wij zullen dat op die manier wege. Trouwens, wij wege dat überhaupt niet, wij reconstrueren dat.

Ik wil even naar de inhoud van de brief gaan. De betrokkenheid van de brief van 11 juni was groot, want die ging uit vanuit het crisisteam onder leiding van de plaatsvervangend directeur-generaal Fiscale Zaken. Welke bemoeienis heeft u met die brief gehad?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb vele versies van die brief voorbij zien komen. Her en der ziet u ook reactie van mij, wat ik daar wel of niet van vond, in de mail. Ik heb dus meegelezen op ... Overigens hebben heel veel mensen meegekeken en meegelezen, binnen Financiën en binnen andere departementen. Toen de brief in een late fase, op 10 juni, bijna af was, heb ik die ook naar vijf betrokken collega-sg's gestuurd. Er is dus aan heel veel kanten meegekeken en meegelezen, ook op politiek niveau.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Is het een suggestie van u geweest om te benoemen dat de wens tot fraudebestrijding tot tunnelvisie heeft geleid?

Mevrouw **Manon Leijten**:

In de afstemming vond de dg Belastingdienst dat er te weinig aandacht was voor de context, voor wat geleid had tot deze tunnelvisie. Het leek mij evenwichtig, met volle erkenning voor wat er is misgegaan, om ook aandacht voor de context te schetsen. Dus ja, er is een mail van mij aan Jasper ... sorry, aan de plaatsvervangend dg Fiscale Zaken, waarin ik zeg: kijk nog naar een passage over de context in overleg met de dg Belastingdienst. Op tien andere dingen heb ik ook commentaar geleverd, maar ik heb ook aandacht gevraagd voor de context. En dat is terecht, want de context maakt niks goed en verklaart niks goed, dus het is fout, maar heeft tegelijkertijd wel een rol gespeeld.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Zou het benoemen dat vanuit de wens tot fraudebestrijding tunnelvisie is ontstaan, uit uw koker kunnen komen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Niet zo. Maar de context moest in de brief.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Er is nogal wat heen en weer gegaan tussen Sociale Zaken en Financiën. Daarbij ging het ook wel over de vraag waar de bron en de oorzaak liggen. U had het net over de context die de directeur-generaal Belastingdienst er graag in wilde. Als u nu terugdenkt en die brief weer beschouwt, denkt u dan dat de afdronk van die brief is dat het toch aan de wetgeving van Sociale Zaken lag en dat u niks anders kon, of dat daar misschien wel een probleem lag maar dat er ook problemen bij de Belastingdienst lagen? Welk evenwicht zou u die brief nu geven? Was het een uitvoeringskwestie? Was het de wet van Sociale Zaken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het was het allemaal: vooringenomen uitvoering, strikte wetgeving, een beleid met ook focus op fraudebestrijding, en een jurisprudentie die dat bevestigde. Het was het allemaal.

Mevrouw **Renske Leijten**:

U heeft het de hele tijd over vooringenomenheid. Die term ken ik eigenlijk pas sinds Donner 1.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, dat klopt. Daarvoor was het ook een commissie van wijzen. Het heette toen "tunnelvisie". Maar het was een optelsom van dingen: collectief stopzetten zonder grond, niet duidelijk met ouders communiceren over stukken, bezwaren te lang laten liggen, en wat naderhand de zerotoleranceaanpak bleek. Dat zijn allemaal stukjes die we toen niet in volle scherpheid in beeld hadden, maar die foto werd volledig helder met Donner 1. Dat is in stapjes gegaan. Donner heeft daar een mooie term voor gevonden: structureel vooringenomen. Dat vind ik heel passend.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Institutioneel vooringenomen. Ja. Het crisisteam wordt ontbonden. Dan komen er wat zaken op. Want Donner is ingesteld, er is een groot debat geweest en er komt compensatie voor de CAF 11-ouders. Overigens gaat Donner 1 alleen over CAF 11. De opdracht was natuurlijk ook om naar aanverwante zaken te kijken. Dat is helaas niet in Donner 1 gebeurd. Maar in juni besluit de staatssecretaris om toch iets te doen voor de ouders van CAF 11. Hij schort de lopende invorderingen op. Daar hebben we het gisteren ook met mevrouw Cleyndert over gehad. Maar de invoeringen van die andere zaken lopen door. Die mensen melden zich bij het Landelijk Incasso Centrum, dat dit moet doen. U neemt op 24 juli 2019 het standpunt in om de lopende invorderingen van de overige CAF-zaken niet op te schorten. Waarom koos u voor die lijn?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik ben blij dat u die vraag gisteren stelde, want het zei me niks. Op 24 juli fietste ik met 40 graden door Corfu. Maar dit heeft mij de tijd gegeven om uit te zoeken wat hier is gebeurd. Er is een memo van de ene afdeling van de Belastingdienst naar de andere waarin verwezen wordt naar mij. Nou, mij zei dat niks, want ik ga daar ook niet over. Ik heb vandaag laten uitzoeken waar dit vandaan kwam. Conclusie: iemand dacht dat mondeling gehoord te hebben. Dat was een vergissing. Er is op 12 juli -- toen zat ik al op die fiets in Corfu -- met de staatssecretaris gesproken over de vraag wat te doen met de overige dwanginvorderingen. Toen is door de staatssecretaris besloten: ik wil hier eerst meer informatie over hebben en

beslis hierover aan de hand van een notitie. Ze hebben het braaf voor me uitgezocht en ik begrijp dat daar 24 juli over gemaaild is en dat daarover verwarring is ontstaan. Dus ik heb hier nooit over besloten en het is ook echt niet mijn bevoegdheid. Overigens is er ook een andere mail waarin de dg Belastingdienst aangeeft dat dit met de staatssecretaris moet worden besproken. En dat is conform 12 juli. Dit is dus een vergissing. Het gebeurt wel vaker in grotere organisaties dat er ergens onhelderheid ontstaat.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dus het is onhelderheid dat de sg de volgende lijn hanteert ten aanzien van de invorderingsmaatregelen: ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Maar de sg hanteert geen lijn over de invordering. Dat is niet aan de sg! Dus die mail ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Het is een notitie van 9 augustus 2019 die zegt: "De sg hanteert de volgende lijn ten aanzien van invorderingsmaatregelen. (...) Lopende invordering bij CAF overig: ten aanzien van deze burgers wordt de invordering niet opgeschort. Burgers die zich melden worden gewezen op de commissie-Donner en krijgen te horen dat zij worden benaderd zodra de commissie haar rapport heeft uitgebracht. Lopende invordering bij niet-CAF-zaken: ten aanzien van burgers met schulden die niet bij een CAF-zaak in beeld zijn maar die zich toch bij de Belastingdienst melden omdat zij van mening zijn dat zij behandeld zijn op een wijze die vergelijkbaar is met CAF 11, wordt de invordering niet opgeschort. Burgers die zich melden worden gewezen op de commissie-Donner en krijgen te horen dat zij worden benaderd zodra de commissie haar rapport heeft uitgebracht." Dit klinkt als een lijn die vervolgens ook gehanteerd wordt binnen de Belastingdienst en aan de BelastingTelefoon, als mensen bellen. Daar heeft u geen betrokkenheid bij gehad?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dit stuk kende ik niet. Gisteren werd er verwezen naar een mail van 24 juli. Die kon ik niet plaatsen. Dat heb ik uit laten zoeken. Ik heb begrepen dat er op 8 augustus een notitie naar de staatssecretaris is gegaan. Die heb ik gelezen. Daarin wordt gezegd: dit is een vraag die nog openligt. De staatssecretaris vraagt daar een aparte notitie over. Op 12 juli is door de staatssecretaris besproken dat hij hier geen besluit op neemt. En op het moment dat hij geen besluit neemt, geldt de standaardlijn zoals die was.

Mevrouw **Renske Leijten**:

U heeft gelijk dat er een overzichtsnotitie CAF is van 8 augustus. En ik heb een verkeerde

term gebruikt; excuses. Op 9 augustus is er een memo van Vaktechniek: invordering 8.400 posten CAF overig. Daarin wordt gemeld dat vanuit het ministerie door de secretaris-generaal op 24 juli jongstleden, dus 2019, het standpunt is ingenomen dat de invorderingen op geen enkele manier opgeschort worden.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ik kan dat niet plaatsen. Op 24 juli zat ik op die fiets. Ik heb dat niet besloten. Ik heb ook geen positie bij dwanginvorderingen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Kan dat uw plaatsvervanger zijn geweest?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee. Dat heb ik vandaag laten uitzoeken. Het beeld was dat op 12 juli met de staatssecretaris is besproken wat hij wilde met de dwanginvorderingen bij andere CAF-zaken. Toen heeft hij gezegd: dat wil ik eerst beter op een rijtje hebben, dus daar beslis ik op dit moment niet over. En meer ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Dus het is eerder met de staatssecretaris besproken. Was u daarbij betrokken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, volgens mij ook niet. Volgens mij was ik toen al op vakantie. Dat weet ik niet zeker. Maar voor zover ik ... Dit zat allemaal niet in mijn dossier. Naar aanleiding van gisteren, omdat ik dacht dat u er vast op terug zou komen, heb ik iemand gevraagd -- ik werk daar niet meer -- om uit te zoeken hoe dat zit. Want ik wil u zo goed mogelijk informeren. Nou, dit is hoever ik ben gekomen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

In de organisatie wordt in ieder geval wel gevoeld dat er vanuit het ministerie een standpunt is ingenomen. Heeft u een idee wie dat anders zou kunnen zijn geweest, wie er bedoeld zou kunnen worden?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, ik kan u hier verder echt niks over melden.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Later wordt inderdaad besloten om de invorderingen niet stil te leggen. Dan is er een

officiële notitie voor de staatssecretaris, nog een volgende notitie. Heeft u die notitie toevallig ook gezien?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ehm ...

Mevrouw **Renske Leijten**:

Laat ik het heel concreet zeggen, want er zijn zo veel notities en we willen geen verwarring. Het is al vervelend genoeg dat dit zo in dat memo invordering staat.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ik vind dit zelf ook heel vervelend.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ja, ik snap dat dat vervelend is. Maar ik heb het over de notitie van 23 augustus 2019. Dan wordt er een notitie aan Menno Snel geschreven; daarover is het vanochtend ook gegaan met de heer Uijlenbroek. Daarin wordt geadviseerd om niet te kiezen voor het stoppen of schorsen van invorderen, zoals wel bij CAF 11 is gedaan. Bent u betrokken geweest bij dat advies?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat is echt een advies vanuit de uitvoering. Het kan goed dat die notitie via mij is gegaan; daar loop ik niet voor weg. Ik had geen aanleiding om hier iets anders te vinden dan de Belastingdienst. Heel simpel: ik heb gewoon geen verstand van invorderingsmaatregelen en de gevolgen et cetera. Dus ik heb hier geleund op het advies van de ... mensen die er verstand van hebben.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Er wordt een crisisteam ingesteld omdat iedereen zo begaan is met de positie van die ouders, naar aanleiding van die uitspraak van de Raad van State, want het gaat om de ouders. Dat crisisteam wordt na het debat, dat hoog opliep, weer ontbonden. Vervolgens verandert er helemaal niks voor die ouders, want de opschorting gaat door. Kunt u zich voorstellen dat dat een gekke afdronk is van die crisisorganisatie en van die hele periode van de wens tot compensatie, de vraag wie de rekening al dan niet betaalt en de vraag welke precedentwerking er is? Al dat hele drukke bestuurlijke gedoe zou in het kader van de ouders zijn geweest. Kunt u zich voorstellen dat het een nare afdronk is als die invordering dan doorloopt?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Alle begrip voor de nare afdrank, dus ja, die snap ik. Tegelijkertijd gebeurde er niet niks. De dwanginvordering van CAF 11 werd gestopt. Van die andere zaken -- ik begeef me hiermee op glad ijs, want u weet dit vast beter dan ik -- werd wel gezegd dat er geen onomkeerbare stappen werden gezet van verkoop et cetera, zo meen ik uit die notitie te hebben gehaald. Dus de standaardinvordering voor die andere CAF-zaken ging door, maar er werden geen andere, onomkeerbare stappen gezet. Dus ja, ik heb begrip voor de bittere afdrank. Tegelijkertijd, er gebeurde niet niks.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Dus mensen hadden wel loonbeslag, hadden te maken met verrekening van toeslagen die ze nodig hadden voor het betalen van hun huur en hun zorgpremie, hun auto werd van de weg gehaald, als ze die al hadden ... Het enige wat was besloten, was: laten we de huizen van mensen maar niet verkopen. Dat was de vrijheid die aan het Landelijk Incasso Centrum werd gegeven om enige coulance te hebben. Want het was een verzoek van het Landelijk Incasso Centrum: "Wat doen we met deze mensen? Gaan we daar verder?"

...

Er is veel teruggekeken de afgelopen tijd, door heel veel mensen. Met de kennis van nu is het makkelijk redeneren, maar dit is nog vrij recent. Stel nou dat dit tot een hoger beroep had geleid voor die mensen. Er was toch nog een keer een onafhankelijk iemand die ernaar keek, de commissie-Donner. Was het dan niet heel logisch geweest om, lopende dat hoger beroep en die nieuwe beoordeling, die heel forse gevolgen van het hebben van loonbeslag, van het verrekenen van die toeslagen en van je auto kwijtraken omdat je in een fuik van de Belastingdienst rijdt, gedurende dat hoger beroep op te schorten?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik snap uw punt. Tegelijkertijd hadden we van de overige CAF-zaken nog niet het beeld dat we naderhand hadden. Dat was weer Donner 2. Dat beeld was dus nog niet zo scherp. Vanuit de rol van de sg is dit uitgebreid in een notitie neergelegd -- wat is het en wat betekent het? -- met een advies van degene die over de uitvoering gaat. Vervolgens is het politiek besproken en besloten, met de kennis die er toen was. Die is anders dan de kennis die we nu hebben. Met de kennis die er toen was, is dit besloten.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ja. Dat besluit is niet medegedeeld aan een Tweede Kamer. Sterker nog, ook dit staat in een notitie waar heel vaak om is gevraagd. En waarom is dat zo? Ik denk dat we daar vaak om

moeten vragen, omdat de redenen redelijk ontluisterend zijn vanuit bijvoorbeeld de principes van rechtsstatelijkheid, waar de heer Uijlenbroek het vanochtend ook over had. Er werd geadviseerd om zo'n maatregel niet te nemen, omdat het kon worden uitgelegd alsof de Belastingdienst inmiddels tot de conclusie zou zijn gekomen dat in overige CAF-zaken ook van alles mis zou zijn en omdat die conclusie ontijdig zou zijn, gelet op het adviesverzoek aan de ADR, dat toen nog niet was gedaan. Bovendien zouden er andere nadelen aan dit scenario vastzitten: afbakeningsproblematiek -- terwijl het LIC zei: het gaat om 8.400 mensen -- het risico van precedentwerking, het mislopen van belastinginkomsten en de arbeidsintensiviteit van de uitvoering daarvan. Denkt u dat zo'n besluit aan de Kamer gemeld had moeten worden?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik denk het eigenlijk niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik geef het woord aan mevrouw Belhaj.

Mevrouw **Belhaj**:

Voordat we verdergaan met het volgende onderwerp, wilde ik nog twee kleine dingen vragen. Had ik nou net horen zeggen dat u geen verstand heeft van invorderingsmaatregelen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat was wat ... Ja, dat heeft u mij horen zeggen. Dat was misschien niet helemaal netjes geformuleerd. Er is eindverantwoordelijkheid voor de portefeuille, maar invordering is echt een vak, en het is niet het mijne. Daarvoor heb ik gelukkig heel veel mensen wiens vak dat wel is. Dus nee, ik ben geen invorderingsspecialist.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar u heeft bedrijfseconomie gestudeerd, u heeft gewerkt als directeur Financieel-Economische Zaken, bij de Algemene Bestuursdienst ... U heeft altijd een financieel-politiek-bestuurlijke carrière gehad. En invorderen is natuurlijk eigenlijk heel simpel, namelijk je vordert geld of spullen in. Dus ik begrijp niet uw opmerking dat u daar geen verstand van heeft, omdat ik denk ... Misschien heeft u geen verstand van de letterlijke uitvoering, maar het fenomeen invordering begrijpt u toch wel?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, eh ...

Mevrouw **Belhaj**:

Het is heel simpel. Het is ja of nee. Als u het niet begrijpt, dan is dat zo, maar ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik begrijp het fenomeen, maar ik heb geen kennis van en ervaring met de regels die daaronder liggen.

Mevrouw **Belhaj**:

Heeft u er achteraf spijt van dat u dat toen niet wist, mede in het verlengde van wat Renske Leijten net aangaf over de consequenties van invorderingen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb van veel dingen spijt, maar als secretaris-generaal is dat mijn rol echt niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Wat is uw rol niet? Om te weten hoe het zit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

In persoon ben ik niet degene die op al die stukjes exact moet weten hoe het zit. Je moet in het systeem maken dat de goede kennis er op het juiste moment is.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik. Dat geldt natuurlijk in het algemeen bij het besturen van een ministerie. Maar het gaat hier specifiek om een zaak waarbij u een halfjaar van tevoren actief betrokken raakte. Ik heb het hier niet over allerlei onderwerpen binnen het ministerie. Het gaat over iets waar een crisisteam voor was, waar veel gedoe over was, waar veel debatten over waren. Daarom dacht ik: ik vraag u gewoon hoe dat zit.

Ik had ook nog een kleine vraag over de precedentwerking en over de vraag of financiële afwegingen destijds nou wel of niet een reden waren om iets te doen voor mensen. Je ziet in die eerdere notities heel erg het juridische advies: let op, precedentwerking. Dat horen we natuurlijk vaker, "precedentwerking". Maar gaat het nou vaak echt over de precedentwerking of gaat het vaak ook over de financiële consequenties van een precedentwerking? Herkent u deze ...?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er is naar alle twee gekeken en ze zijn beide niet bepalend geweest.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik. Maar je hebt een financiële tegemoetkoming an sich. Je hebt een ander aspect: als iets een precedentwerking heeft, dus als je het ene doet voor de ene persoon, dan mag je als overheid geen willekeur toepassen, dus heeft het consequenties voor heel veel anderen. Als iets heel veel consequenties heeft voor anderen, consequenties voor een overheid, dan kan dat heel veel geld kosten. Het afgeleide van een precedentwerking is soms dus een enorm financieel bedrag dat je nodig hebt. Snapt u wat ik bedoel? Hebben de financiële consequenties bij de discussie over de precedentwerking niet ook een rol gespeeld?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Naar mijn beste weten en herinnering heeft dat geen rol gespeeld. Ik bedoel ... Nee, heeft dat geen rol gespeeld. Het moest wel goed uitgezocht worden. Je moet weten wat je beslist. Maar het heeft geen rol gespeeld.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. Dat is duidelijk.

Mevrouw **Manon Leijten**:

De minister van Financiën heeft natuurlijk uiteindelijk ... Het is nog niet allemaal uitgevoerd, maar er wordt natuurlijk gecompenseerd. Dat kost geld, en terecht. Maar het feit dat het geld gaat kosten, heeft geen rol gespeeld.

Mevrouw **Belhaj**:

Duidelijk. We gaan inderdaad ook even naar de minister van Financiën. Vanaf maart 2019 wordt de minister van Financiën vaker geïnformeerd over de kinderopvangtoeslag. Weet u op wiens verzoek dat was?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik denk op het zijne of ... Ik denk op zijn verzoek. Het was een belangrijk dossier.

Mevrouw **Belhaj**:

De minister van Financiën krijgt de spreektekst van de staatssecretaris over het compenseren van de CAF 11-ouders ten behoeve van de ministerraad van 7 juni 2019 voorgelegd. Weet u wat het standpunt van de minister was over het compenseren van ouders?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Hij heeft eerder met de staatssecretaris gevraagd om een regeling te ontwerpen.

Mevrouw **Belhaj**:

Kunt u dat nog één keer herhalen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het verzoek om na te denken over compensatie, kwam van de staatssecretaris en de minister. Dat ziet u ook ergens in de stukken. Het was een verzoek van beiden.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. Weet u toevallig of de heer Uijlenbroek dit ook wist? Dus dat dit het standpunt was van de minister?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet niet wat de heer Uijlenbroek in dit geval wist. Ergens in de notities of in het dossier staat volgens mij: op verzoek van beide bewindslieden treft u hierbij voorstellen of aanzetten voor een voorstel voor compensatie aan.

Mevrouw **Belhaj**:

Na de zomer van 2019 schuift de minister, de heer Hoekstra, vaker aan bij overleggen over de kinderopvangtoeslag. Is er besloten dat hij een grotere rol kreeg in het dossier? Weet u dat toevallig?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er is niet één besluit, maar de minister maakte zich zorgen over het dossier.

Mevrouw **Belhaj**:

Door wie is besloten dat de minister een grotere rol nam in dat dossier?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er is volgens mij niet echt een besluit. Uiteindelijk is de minister de politieke eindverantwoordelijke. Die maakt zich in toenemende mate zorgen over het dossier en wordt vaker geïnformeerd en bij belangrijke dingen betrokken. Dat is eigenlijk een heel gebruikelijke gang van zaken.

Mevrouw **Belhaj**:

Dus u weet niet op wat voor manier dan ook ... Ja, u zegt "besluit". Ik heb de afgelopen week geleerd dat er voor een ambtenaar allerlei regels gelden als je het hebt over "besluit",

maar ik bedoel met "besluit" gewoon een moment waarop gedacht werd dat het misschien goed zou zijn als de minister hierin een grotere rol speelde.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee. Zoals u volgens mij ook hebt meegekregen, is er iedere maandag ministerstaf. Dit onderwerp kwam steeds vaker op de ministerstaf aan de orde. Het kan goed dat de minister zegt: hou me op de hoogte, informeer me, et cetera. Die gang van zaken is vrij standaard. Dat is niet één moment waarop de betrokkenheid van nul naar alles gaat, maar een toenemende betrokkenheid.

Mevrouw **Belhaj**:

Maar u heeft op dat moment ook contact met de minister én met de staatssecretaris. Met beiden.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Ja. Zoals u ook kunt zien, informeert mijn bestuursondersteuning af en toe ook de minister als er veel gebeurt. Dan krijgt hij een overzichtje -- volgens mij heeft u al die mails -- met "dit en dit zijn de belangrijke dingen die er gebeurd zijn".

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. Heeft u de uitspraak van de Raad van State van 8 maart 2017, waarin werd geoordeeld dat de Belastingdienst onzorgvuldig heeft gehandeld bij het stopzetten van toeslagen, besproken met de minister?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Volgens mij hebben we het daar eerder over gehad. Ik kende die uitspraak niet tot de Ombudsman.

Mevrouw **Belhaj**:

En dat was dan in ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Augustus 2017.

Mevrouw **Belhaj**:

Augustus 2017. Heeft u het toen met de minister besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, dat was toen denk ik nog ... Nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Dan ga ik de vraag anders stellen. Heeft u dit, op wat voor moment dan ook, informeel of formeel, met de minister besproken? En zo ja, wanneer was dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Wat bedoelt u met "dit"?

Mevrouw **Belhaj**:

De uitspraak van de Raad van State waarin wordt geoordeeld dat de Belastingdienst onzorgvuldig heeft gehandeld bij het stopzetten van toeslagen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Vanaf 2019 is de minister regelmatig betrokken bij het Ombudsmanrapport en is daarover met hem gesproken, dus ook over het onrechtmatig stopzetten.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik, maar we hebben helemaal in het begin heel erg gesproken over de vraag wat uw rol is in zo'n organisatie. We hebben met elkaar kunnen constateren dat u, als er iets aan de hand is, een belangrijke functie heeft in wat er gebeurt in de ambtelijke organisatie en wat een minister of een staatssecretaris nodig heeft in relatie tot de Tweede Kamer of de samenleving. Daarom stel ik de vraag aan u. Heeft u, op wat voor moment dan ook, formeel of informeel, de uitspraak van de Raad van State gedeeld met de heer Hoekstra?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Vanaf het moment dat ik betrokken raakte, heb ik de heer Hoekstra geïnformeerd over wat er speelde en wat er liep.

Mevrouw **Belhaj**:

U geeft geen antwoord op mijn vraag. Het is eigenlijk heel simpel. Het is namelijk ja of nee. Het gaat namelijk specifiek over een uitspraak. Ik vraag niet in generieke zin wanneer u erover gesproken heeft. Ik zou het gewoon heel prettig vinden als u die vraag beantwoordt.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb niet specifiek met de minister over de uitspraak van de Raad van State gesproken. Overigens heeft niemand ooit met mij specifiek over de uitspraak van de Raad van State gesproken. Er is over gesproken in het kader van de Ombudsman en follow-up.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. En op het moment dat u dat wist ... U kunt niet aangeven wanneer u dat met de minister van Financiën heeft besproken.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké. Heeft u het instellen van een crisisorganisatie rond CAF 11 met de minister besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Belhaj**:

Kunt u daar iets meer over vertellen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb met de staatssecretaris ... Dit idee van het versterken van de coördinatie komt uit het overleg met de staatssecretaris. Ik zag de minister meerdere malen op een dag. Ik heb gezegd: "De staatssecretaris wil versterking. Wij denken dat zo te gaan doen. Wat vind je daarvan?" Dat leek hem verstandig.

Mevrouw **Belhaj**:

Duidelijk. Heeft u het ADR-onderzoek naar overige CAF-zaken met de minister besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het ADR-onderzoek is pas uitgekomen na mijn vertrek als sg.

Mevrouw **Belhaj**:

Dan moet ik even kijken wanneer u vertrok. Ah, ja, dat was in maart 2020.

Heeft u het proces en de inhoud van de brief van 11 juni 2019 over de CAF 11-zaken met de minister besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Belhaj**:

Heeft u het doorlopen van terugvorderingen in de overige CAF-zaken met de minister besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Sorry, het doorlopen van terugvorderingen? Dat zijn de dwanginvorderingen ...

Mevrouw **Belhaj**:

Ja, ik zei het met een andere klemtoon. Ik bedoelde het laten dóorlopen, dus dat het geld maar afgepakt bleef worden van de mensen, en hun auto's en al die dingen waar we het net over hadden.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Niet dat ik mij herinner. Op dit onderwerp heb ik ook richting de staatssecretaris geen actieve rol gespeeld. Het kan dat in een van die overzichten die de minister kreeg ... Alle notities die naar de staatssecretaris gaan, gaan sowieso standaard in kopie naar de minister. Maar dit heb ik niet actief met de minister besproken.

Mevrouw **Belhaj**:

Heeft u de boodschap passief, op wat voor manier dan ook, indirect, laten overbrengen aan de minister? Heeft u het bijvoorbeeld aan iemand verteld die zei: ik spreek de minister volgende week nog, dus ik geef het wel even aan hem door?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De notitie over de dwanginvorderingen van 23 augustus is in kopie naar de minister gegaan, want alle notities aan de staatssecretaris gaan in kopie naar de minister.

Mevrouw **Belhaj**:

Heeft u iemand expliciet gevraagd om dat te doen? Of was het gewoon vanzelfsprekend?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De notities gaan standaard naar de minister. De minister kreeg op een gegeven moment overzichten van wat er is gebeurd. Dat heb ik gevraagd: stuur de minister af en toe een overzicht, zodat hij op de hoogte is. Ik heb niet scherp wat daarin staat over de dwanginvordering bij andere CAF-zaken.

Mevrouw **Belhaj**:

Nee, het gaat inderdaad niet ... Dat is net besproken. Maar ik vraag u even wat breder of u

op een andere manier de minister heeft geïnformeerd. Dat kan op allerlei manieren. Het kan bij de koffieautomaat zijn geweest of in een overleg. Het kan ook zijn dat u iemand heeft gevraagd om het te doen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het was een belangrijk onderwerp in 2019. De minister vond het ook belangrijk. De minister kreeg dus af en toe van die updates van de bestuursondersteuning. Als hij niet in huis was, mailden we hem brieven. Dus hij is op allerlei momenten, zowel formeel als informeel, op de hoogte gehouden.

Mevrouw **Belhaj**:

En dus niet direct door u, informeel, formeel of door iemand anders?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ook. Wij hebben iedere ochtend een kort actua-overleg. Maar dat is wel ...

Mevrouw **Belhaj**:

U gaat het meteen duiden, maar voor ons is het gewoon even relevant om te weten dat u zegt dat u hem wel heeft gesproken daarover.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Maar dat gaat op hoog abstractieniveau.

Mevrouw **Belhaj**:

Hoe hoger willen we het nog hebben over het laten doorlopen van invorderingen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat staat in die notities. Ik kan mij niet herinneren dat het laten doorlopen van invorderingen expliciet met de minister is besproken.

Mevrouw **Belhaj**:

U heeft het over notities, ik heb het over uw gesprek met de minister. Op welk abstractieniveau heeft u daar wel over gesproken dan?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik kan mij niet herinneren dat ik met de minister over die invorderingen heb gesproken.

Mevrouw **Belhaj**:

Net gaf u aan dat u dat wel heeft gedaan.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dan is het goed dat we dit verhelderen, want ik heb de minister tussentijds geïnformeerd over het verloop van CAF 11 en de overige CAF-zaken en in brede zin de kinderopvangtoeslag. Of daar die dwanginvordering aan bod is geweest? Ik weet het niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Wat weet u nog wel?

De **voorzitter**:

Mag ik even iets vragen?

Mevrouw **Belhaj**:

Zeker, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ik zit nu al een tijdje te luisteren en denk dan: wat doen we hier nu met elkaar? U bent zeseneenhalf jaar secretaris-generaal geweest op niet een misselijk ministerie. Dus ik denk dat u een uitermate adequaat iemand bent. Ik hoor u bijna denken en u zit zo hard te peinzen. Ik heb dan het idee: wat gebeurt er nou aan uw kant? Kunt u zich het echt niet herinneren? Of is het de bedoeling om niet te specifiek te antwoorden?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Die suggestie vind ik erg. Ik zit hier mijn uiterste best doen u zo goed mogelijk antwoord te geven.

De **voorzitter**:

Daarom vraag ik het ook. Ik snap het gewoon niet. Die indruk wekt u ook; in het begin heeft u gezegd dat dit onderwerp u echt raakt.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het onderwerp raakt me. Ik probeer u zo goed mogelijk antwoord te geven. Tegelijkertijd -- en ik zeg het niet als excuus -- speelden in die zeseneenhalf jaar ook de bankencrisis, de eurocrisis, de economische crisis, de openbare financiën. Ik vind het vervelend om te zeggen, maar dit was ook in mijn dag een van de heel vele onderwerpen. Iedere dag kwamen er op mijn bureau 20 tot 40 dossiers, notities die naar de minister en de staatsecretaris moesten. Tussen die 20 tot 40 notities -- het wisselde een beetje per dag -- was dit, hoe erg dat ook is, er een van.

De **voorzitter**:

Maar naarmate de tijd vordert, zal dit toch wel een fors dossiertje zijn geworden, of niet?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Natuurlijk was het een fors dossier, maar er speelden op dat moment nog heel veel andere dossiers die ook mijn aandacht vroegen en van de minister en de staatssecretaris. Dus het was ook in die dagen niet het enige onderwerp waar ik mee bezig was. Het ging ook over de overheidsfinanciën en over ... Ik doe mijn uiterste best om dingen terug te halen, maar ik deed op zo'n dag ook nog twintig andere dingen. Ik heb mij zo goed mogelijk proberen voor te bereiden maar als u dingen vraagt die niet in mijn dossier zaten, dan wéét ik het gewoon niet.

De **voorzitter**:

Dan raad ik u aan om dat ook gewoon te zeggen. Dat helpt ons dan een beetje. Voor mij is ook de vraag of we dan misschien op de verkeerde manier vragen aan u stellen. Vandaar dat ik het even aan de orde stel.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik ben blij dat u het aan de orde stelt, maar u stelt mij gedetailleerdere vragen dan ik in staat ben te antwoorden. Wat mijn fout is, is dat ik u graag goed wil antwoorden, maar ik kan deze vraag niet beantwoorden. Ik heb me met die dwanginvordering niet bemoeid.

De **voorzitter**:

U maakt geen fouten, maar in mijn rol van voorzitter wil ik u ook echt de gelegenheid bieden om optimaal hier uw informatie te spuien en ons de gelegenheid bieden zo goed mogelijk de informatie -- het klinkt een beetje plastisch -- uit u te halen. Vandaar dat ik deze interruptie even pleeg.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dank u wel, maar op verschillende onderwerpen zoekt u bij mij meer informatie dan ik u kan geven. En dat vind ik ook vervelend, want u doet belangrijk werk, maar ik heb niet meer informatie.

De **voorzitter**:

Goed, we gaan door.

Mevrouw **Belhaj**:

Dank, voorzitter. Het gaat niet over meer informatie maar over de invorderingen, waarbij u

net aangaf dat u dagelijks met de minister sprak om even te toetsen hoe de minister werd geïnformeerd, onder andere over de terugvorderingen. Misschien heeft u het niet letterlijk "terugvorderingen" genoemd. Misschien heeft u gezegd: het grote probleem van de ouders. Het maakt niet uit in welke bewoordingen, maar mijn vraag is of u dat besproken heeft met de minister.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Weet ik niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Is er iets wat u nog wel weet wat u in dat gesprek waaraan u net refereerde, heeft besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Helemaal niets?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Sorry, u zei het zo zachtjes?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Over het punt van de dwanginvordering weet ik het niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat was duidelijk. U gaf aan het niet te weten. Toen stelde ik u de vraag of het op een andere manier is besproken. Het gaat niet over letterlijk "terugvorderingen". Het kan ook in andere bewoordingen zijn geweest of iets wat hieraan raakt. Heeft u dat in dat gesprek met de minister besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat weet ik niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Wat weet u nog wel wat u besproken heeft?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Op dit gerelateerde onderwerp weet ik niet of dat ik met de minister heb besproken. Ik denk het niet.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat heeft u nu een paar keer geantwoord en dat is hartstikke goed, alleen mijn vervolgvraag was wat u wel heeft besproken in dat gesprek.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Excuus, ik begrijp gewoon niet goed wat u bedoelt met "dat gesprek". De minister werd via notities geïnformeerd en kreeg per mail een update. We hadden in de ministerstaf of 's morgens een korte update. Dan ging het over: "vandaag gaat er een brief uit" of "dit staat er in de krant" of "dit zoeken we uit".

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat is geen dieper gesprek dan dit.

Mevrouw **Belhaj**:

Nee, maar mijn vraag is ook niet of u het dieper wil maken. Mijn vraag is heel simpel: wat is er besproken in dat telefonisch overleg? We komen er namelijk op, niet omdat ik het zelf opbracht maar omdat u dat op een gegeven moment zelf aangaf en u zei van: het ging over de toeslag en over CAF. Dat zijn niet de dingen die ik hier heb verzonnen; u bent er zelf mee gekomen. En toen dacht ik: hé, dan vind ik het eigenlijk wel interessant te horen wat de minister wel wist. Het gaat hier niet over goed of fout; ik wil gewoon weten wat u besproken heeft met de minister in dat telefonische gesprek waar u zelf net aan refereerde.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dan heb ik verwarring gecreëerd. Er was standaard een update, het actuaoverleg en daar is dit onderwerp als thema van "waar zijn we deze dag mee bezig?", langs geweest.

Mevrouw **Belhaj**:

Het thema kinderopvangtoeslag?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Belhaj**:

Oké, nou dat was toch een stuk makkelijker dan gedacht. Dank daarvoor. Ik ga naar september 2019. Dan wordt in een interne evaluatie geconcludeerd dat de basisvoorwaarden niet aanwezig waren om vanuit de Belastingdienst de juiste informatie beschikbaar te krijgen. U was op dat moment ongeveer zes jaar secretaris-generaal van het ministerie van Financiën. Wat heeft u zelf gedaan om de informatievoorziening vanuit de Belastingdienst te verbeteren?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De eerste keer dat de informatievoorziening van de Belastingdienst scherp op tafel kwam, was met de Commissie onderzoek Belastingdienst. Die signaleert dat de informatievoorziening ontoereikend is en doet een aantal voorstellen, zoals voor verbetering van governance, structuur en checks-and-balances, dus het anders inregelen ...

Mevrouw **Belhaj**:

Voordat u verdergaat, dat is dus die reflectie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, dat is de commissie-Borstlap/Joustra. Begin 2017 heeft die serieuze aanbevelingen gedaan over de sturing en besturing van de Belastingdienst. Men vindt dat er een nieuwe topstructuur moet komen. Er is een nieuwe dg gekomen die aan de slag is gegaan met de topstructuur. In dat rapport wordt iets gezegd over de inbedding van de Belastingdienst in het departement. Dat heeft tot een nieuwe governance geleid, ook in relatie met DGFZ, het kerndepartement en de Belastingdienst. Er is ook iets gezegd over de sg-functie en de checks-and-balances ten aanzien van de Belastingdienst. Dat heeft geleid tot de psg-functie, de hoofddirectie FEZ en Juridische Zaken die zich ook meer op de Belastingdienst en op bestuursondersteuning gaat richten. Dus er is veel gebeurd in het kader van governance, sturing en structuur. Er zijn in dat kader ook afspraken gemaakt over de stukkenstroom.

Mevrouw **Belhaj**:

Mijn excuses, u zag mij even overleggen. Ik twijfelde namelijk of we het over hetzelfde rapport hebben. Ik heb het inderdaad over die interne evaluatie of reflectie: de terugkoppeling reflectie CAF 11.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat wilde ik even toetsten en vandaar dat u mij zag praten. En ik onderbrak u!

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, dan moet ik even terug naar uw vraag.

Mevrouw **Belhaj**:

In september 2019 wordt in een interne evaluatie, deze evaluatie, geconcludeerd dat de basisvoorwaarden niet aanwezig waren om vanuit de Belastingdienst de juiste informatie beschikbaar te krijgen. U was toen zes jaar sg en vandaar de vraag: wat was uw rol daarbij?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik gaf aan dat ik toen zes jaar sg was, maar dat dat probleem pas helder was sinds 2017 door de Commissie onderzoek Belastingdienst. Daar zijn maatregelen op gezet van sturing, structuur en governance. Verder zijn er vernieuwde afspraken gemaakt over de stroom, dus van de dg naar de sg naar de minister. En ik heb bij de komst van de nieuwe dg die informatievoorziening heel nadrukkelijk als zijn opdracht meegegeven.

Mevrouw **Belhaj**:

Hoe vond u dat hij die opdracht uiteindelijk uitvoerde?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Volgens mij is er heel veel gebeurd op sturing en structuur en ook om nieuwe zaken beter vast te leggen. Het werd strakker rond de verslagen en er is dus qua formalisering door de dg veel gebeurd, ook in structuur en orde. De Belastingdienst is een hele grote complexe organisatie: 30.000 mensen, Douane, FIOD en Toeslagen. Het is enorm groot en heel complex. De informatievoorziening bij Toeslagen is -- Donner heeft dat heel netjes beschreven -- maar ingericht om de dagelijkse gang te laten werken, namelijk ...

Mevrouw **Belhaj**:

U gaat nu naar een detailniveau waar mijn vraag niet over ging.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Excuus.

Mevrouw **Belhaj**:

Geeft niet. Ik bedoel ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

De informatievoorziening heeft op dit onderdeel niet voldaan aan de standaard, niet aan ieders standaard. Daar zijn tussentijds door de dg, de staatssecretaris en mij pleisters op geplakt.

Mevrouw **Belhaj**:

U zegt "pleisters". Wij hebben natuurlijk ook directeur-generaal Uijlenbroek hier gehad en die heeft het volgens mij ook opgenomen als iets wat hij heel belangrijk vond, zie die "honderd dagen". Maar dit is al ongeveer drie jaar, nadat hij die "honderd dagen" had gehad. En het was dus blijkbaar zijn opdracht om dat goed te organiseren. Vindt u het dan niet bijzonder dat je in september 2019 tot de conclusie komt dat het eigenlijk niet zo goed loopt met die informatievoorziening?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Hij heeft écht veel gedaan aan structuur. Hij heeft écht veel gedaan! Het probleem hier is dat dit dossiers zijn uit 2012, 2013 en 2014. En het gaat over enorme aantallen.

Mevrouw **Belhaj**:

Ik kijk even naar de voorzitter. Wilt u iets zeggen?

De **voorzitter**:

Wat mij betreft rondt u uw deel gewoon even af.

Mevrouw **Belhaj**:

In de evaluatie staat ook dat de cultuur binnen de Belastingdienst door het kerndepartement wordt ervaren als zelfbeschermend en te weinig kritisch. Toetsing door het kerndepartement werd door de Belastingdienst gewantrouwd en gezien als te gedetailleerd. Wat heeft u in uw periode ondernomen om de relatie tussen het kerndepartement en de Belastingdienst te verbeteren? Als u mij en de mensen die mee willen kijken, wilt helpen, dan legt u nog even het verschil uit tussen dat kerndepartement en de Belastingdienst.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Financiën bestaat uit allerlei verschillende stukken en het allergrootste onderdeel is de Belastingdienst: 30.000 mensen, Toeslagen, Douane, FIOD en Belastingen. De Belastingdienst zit door heel Nederland verspreid en de Belastingdienst heeft heel lang een hele autonome positie gehad. Dat staat in Borstlap/Joustra. In reactie daarop is gezegd: de Belastingdienst moet meer onderdeel van het departement worden. Daar zijn allerlei maatregelen op getroffen, van governance en van structuur. Er moest meer samengewerkt

worden en dat was ook wennen. U heeft het onderzoek van de ADR naar ongeschreven regels gekregen, dus gewoon de verschillen in hoe je werkt. Dat had heel nadrukkelijk als doel om handvatten te vinden om de samenwerking beter te krijgen. Er is dus geïnvesteerd in "waar zitten de verschillen?", zodat we die konden aanpakken. Er is geïnvesteerd in hét verhaal van Financiën. Er is geïnvesteerd in heisessies, in gezamenlijke taal en in gezamenlijke bijeenkomsten op allerlei niveaus. Gedeeltelijk waren het echt andere rollen. Tegelijkertijd was er het toenemende belang van samenwerking. Er is echt gewerkt met een gezamenlijke missie en visie om die gezamenlijkheid te versterken.

Mevrouw **Belhaj**:

Als u dit vertelt, was het, gezien die interne evaluatie, blijkbaar nodig om dat te doen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

De interne evaluatie krijgt -- de heer Uijlenbroek zei er ook iets over -- wel heel veel ... Het was in mijn beleving een klein ding. We hadden een aantal weken een hulpstructuur. Een van de dg's was daar niet gelukkig mee.

Mevrouw **Belhaj**:

U gaat nu een beetje te hard. Ik hoorde u ontzettend enthousiast praten over alle dingen die er gebeurd zijn naar aanleiding van mijn vraag hoe die cultuur werd ervaren en hoe het kerndepartement en de Belastingdienst samenwerkten. U beschrijft heel mooi wat er allemaal is gebeurd om wél dicht bij mekaar te komen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, want ik geloof heel erg dat we het samen moeten doen. Financiën samen met SZW, maar ook het kerndepartement én de Belastingdienst. We kunnen de samenleving uiteindelijk alleen maar helpen als we veel meer en beter samenwerken. Daarom word ik enthousiast over die samenwerking. Het is belangrijk!

Mevrouw **Belhaj**:

Dat begrijp ik helemaal. Het is ook goed dat u dat benoemt.

Die interne evaluatie ligt er dus. Er waren al een aantal initiatieven genomen, onder andere op de informatievoorziening en de cultuur. Daar hadden we het net eigenlijk al over. Dat heeft u nu goed uitgelegd, maar wat me wel een beetje verbaast, is dat de heer Uijlenbroek vanochtend in zijn verhoor eigenlijk zei: deze hele interne evaluatie, die deugt niet; daar klopt niks van. Sterker nog, hij heeft een e-mail geschreven om uit te leggen wat hier staat. En dat

is dus de basis van uw beschrijving waarom er hele snelle stappen zijn genomen om dingen te verbeteren. Mijn vraag aan u is of u het eens bent met de heer Uijlenbroek.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik denk dat de evaluatie van dit stukje ... Die samenwerking is een breder traject.

Mevrouw **Belhaj**:

Mijn vraag was heel simpel. De heer Uijlenbroek gaf aan dat deze interne evaluatie niet deugt. Mijn vraag is of u het daarmee eens bent, ja of nee.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er is een kortdurende andere werkwijze op verzoek van de staatssecretaris licht geëvalueerd. Die had niet de intentie om ... Die hulpstructuur, zoals ik het noem, was een tijdelijke lichte hulpstructuur. Daar is op verzoek op teruggekeken. Het is niet bedoeld als een enorme evaluatie.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is mijn vraag niet. Mijn vraag is heel simpel. De heer Uijlenbroek heeft hier onder ede verklaard dat hij vindt dat dit interne rapport over de zelfreflectie en de aanbevelingen niet klopt. Mijn vraag aan u is: bent u het eens met de heer Uijlenbroek, ja of nee?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb geen ja of nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Ja of nee?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Voor het doel was dit een prima exercitie. Ik heb geen ja of nee.

Mevrouw **Belhaj**:

Ik ga toch nog één keer de vraag stellen, want het is wel een vraag die je met ja of nee kan beantwoorden. De vraag is namelijk of u het eens bent met iemand die beoordeelt ... Niet hoe je het taxeert of in welke context ... Gewoon iemand die hier onder ede verklaard heeft dat dit interne rapport niet deugt. En ik vraag aan u of u het daarmee eens bent. Dat kan je met ja of nee beantwoorden. Er is ook geen goed of fout. Het is gewoon ja of nee.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Maar u gaat over uw vraag en ik uiteindelijk over mijn antwoord. Voor het doel was het een prima evaluatie.

Mevrouw **Belhaj**:

Voor het doel was het dus een prima evaluatie. Dus u bent het niet eens met de heer Uijlenbroek?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat is uw conclusie.

Mevrouw **Belhaj**:

Dat is mijn vraag aan u en ik verhoor u. En u dient antwoord te geven op de vragen die ik stel, hoe vervelend dat ook is. Dat is zoals het hier werkt.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Voor het lichte doel vond ik dit een afdoende evaluatie.

Mevrouw **Belhaj**:

Dus u vond het een goeie evaluatie en de heer Uijlenbroek niet. Dus u bent het niet met hem eens. Klopt dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Voor het lichte doel vond ik het een afdoende evaluatie.

Mevrouw **Belhaj**:

We gaan, denk ik, schorsen. Ik stel voor dat we dit gesprek straks even voortzetten, want ik heb geen antwoord gekregen.

De **voorzitter**:

Dat gaan we straks zien. Ik stel voor dat we even gaan schorsen, want we zitten al bijna tweeënhalf uur met elkaar te praten. Een kwartiertje. Het is nu tien over vier en dat betekent dat we om vijf voor halfvijf weer doorgaan.

Ik vraag de bode u even de zaal uit te geleiden.

De vergadering wordt van 16.08 uur tot 16.25 uur geschorst.

De **voorzitter**:

Ik wil de bode vragen om mevrouw Leijten opnieuw de zaal binnen te geleiden.

We gaan weer door. Ik geef het woord aan mevrouw Belhaj.

Mevrouw **Belhaj**:

Dank, voorzitter.

Mevrouw Leijten, ik ga de vraag anders stellen. U probeerde net uit te leggen binnen welke context we deze interne evaluatie moesten zien. Ik wil u vragen of u dat nog een keer wilt aangeven. Wilt u ook aangeven wat u van deze interne evaluatie vond? Een andere vraag!

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb ook nagedacht. Dit was een lichte evaluatie van een tijdelijke organisatie-ingreep. Voor dat doel vond ik 'm geschikt en ik ben het dus niet eens met het oordeel van de heer Uijlenbroek.

Mevrouw **Belhaj**:

Dank u wel. Dan geef ik het woord aan Renske Leijten.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Mevrouw Leijten, ik zou nog even terugkomen op die bijeenkomst op 5 juni. Wij zien dat er op de vooravond van 5 juni stukken worden gestuurd. Daar zit u in ieder geval ook in. Die worden nog wat gefinetuned en vervolgens worden die om 20.30 uur ambtelijk besproken en om 21.00 uur met de staatssecretaris. Weet u zeker dat u niet aanwezig was bij die bespreking van die verschillende factsheets op 5 juni om 21.00 uur?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, dat weet ik niet zeker.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dat weet u niet zeker.

De actielijst die uit de bespreking van die op dat moment zeven factsheets volgt, spreekt van twee actiepunten die toezien op dat memo van mevrouw Palmen. Nou zien wij dat verschillende verdere overleggen die al gepland waren en besprekingen van de actielijst dan eigenlijk worden uitgesteld. Er worden nieuwe factsheets opgesteld. Weet u waarom dat gebeurt?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, dat weet ik niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Want in de latere versie van de factsheets is dat hele factsheet 6, waarin dat memo van Palmes zat en waar die twee actiepunten uit komen, eigenlijk helemaal weggefallen. Weet u waarom dat is gebeurd?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat weet ik niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dat factsheet ging over de reconstructie van waar we het over hadden met mevrouw Cleyndert: waarom weten we nu eigenlijk pas hoe alles zit?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet van het factsheet. Overigens heeft het factsheet volgens mij wel de staatssecretaris bereikt met een oplegnotitie van 11 juni. Maar waarom wat met dit factsheet is gebeurd? Ik weet het niet. Dat is gewoon ook niet mijn rol als sg.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Akkoord. Dan hopen we dat toch nog duidelijk gaat worden wat daar is gebeurd.

We hadden het over een besluit van 24 juli. Dat memo over de invordering van 8.400 posten CAF Overig is aan Uitvoerings- en Handhavingsbeleid gestuurd. Daarin staat dat voor de groep 1 t/m 3 vanuit het ministerie door de secretaris-generaal op 24 juli 2019 jongstleden het standpunt is ingenomen om op geen enkele manier de invordering op te schorten. De bode heeft het en u heeft het nu dus ook.

bode overhandigt stuk aan Leijten

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dat is vervolgens ook besproken door mensen die in de uitvoering met CAF 11 en CAF aan de gang zijn gegaan. Dat besluit is in ieder geval verder in notities terechtgekomen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Zoals ik daarstraks al aangaf: dit moet een misverstand zijn. Ik ga niet over de invordering. Ik heb dit besluit niet genomen. En ik zie dit stuk nu voor het eerst.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik snap dat u niet over de invordering gaat. U weet wel heel veel over precedentwerking en u weet ook wat het eventueel stoppen van invordering op een groep die groter is dan de CAF 11 voor gevolg zou kunnen hebben. Zou het kunnen zijn dat u op uw vakantie toch iets geaccordeerd heeft om dit duidelijk te maken aan de dienst, omdat daar vragen over waren?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, dat kan niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Dan heb ik een vraag over de voorbereiding op het debat op 4 juli van de staatssecretaris, ook vanuit het crisisteam dat natuurlijk was geformeerd. In dat Kamerdebat gaat het meerdere malen over: hoeveel mensen kan dit nou betreffen? Daarin geeft de staatssecretaris meerdere malen aan dat hem niet bekend is of er nog andere zaken zijn en dat de omvang hem niet bekend is. Is dat in de voorbereiding op dat debat ook zo met de staatssecretaris besproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het debat is uitgebreid met de staatssecretaris voorbereid en helder was dat de exacte aantallen niet vaststonden. Dus er was onduidelijkheid over de aantallen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Dat heeft u eerder betoogd. We zien wel heel veel aantallen rondgaan. Is er naar u weet toen tegen de staatssecretaris gezegd: zeg maar geen aantallen in dat debat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Niet dat ik weet. Ik wist dat ... Donner zegt er iets over en u ziet het ook in de voorbereidingen: de hele tijd komen er andere aantallen. Ik weet niet wat de staatssecretaris op dat moment is geadviseerd. In algemene zin is het verstandig niet een aantal te noemen als je niet weet wat de aantallen zijn.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik zeg dit ook, omdat er een overzicht bij ons als parlementaire ondervragingscommissie is gekomen van de stukken die Donner heeft gekregen in voorbereiding op zijn onderzoek. Daar zit ook een memo van 6 juni 2019 bij. Dat is een memo dat u ook kent. Dat is namelijk met u gedeeld. Daarin wordt eigenlijk een hele juridische analyse gemaakt van de situatie: hoe het zit met de precedentwerking, hoe groot de groep in potentie kan zijn en de haken en

ogen in de uitvoering. En die notitie komt heel sterk overeen met het uiteindelijke advies van Donner. Heeft u die notitie nog scherp?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee. Ik zie op één dag vele tientallen notities en deze notitie van 6 juni heb ik niet scherp.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Oké. Even kijken. U heeft het al heel uitgebreid gehad over de interne evaluatie van het crisisteam. Ik zou daar eigenlijk nog een vraag over willen stellen. De conclusies die daarin zitten, vond u van toepassing voor die evaluatie. Wat heeft dat voor uw werkzaamheden aan acties opgeleverd om de samenwerking van dat kerndepartement met de Belastingdienst te verbeteren?

Mevrouw **Manon Leijten**:

De samenwerking met de dg Belastingdienst was soms lastig, hebben we eerder geconstateerd. Tegelijkertijd werd er op alle niveaus en op veel momenten ook goed samengewerkt. Het moest beter en daar zijn acties op gezet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Hebt u die acties of de belangrijkste actie nog scherp?

Mevrouw **Manon Leijten**:

We hebben op alle niveaus teamsessies georganiseerd. We hebben geïnvesteerd in begrip voor elkaars cultuur. We hebben veel met elkaar aan tafel gezeten. Ik heb ook strakke gesprekken gevoerd met de dg Belastingdienst dat ook checks-and-balances erbij horen en dat er afgestemd en samengewerkt moet worden.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Vroeg de heer Uijlenbroek ook -- dat vertelde hij vanochtend -- om in ieder geval in gesprek te gaan met mensen die er destijds bij betrokken waren geweest, ook om eventuele verwijtbaarheid te onderzoeken? Hij kwam tot het standpunt dat hij die niet kon vinden. Zijn er nog andere onderzoeken gedaan naar eventuele verwijtbaarheid?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb de heer Uijlenbroek verschillende malen gevraagd te spreken met de vorige directeur Toeslagen. Ik heb hem inderdaad gevraagd over verwijtbaarheid te spreken met de mt-leden van Fraude. Er is veel fout gegaan bij de kinderopvang met grote gevolgen voor ouders. De

commissie-Donner heeft het daarbij over institutioneel vooringenomen. Tegelijkertijd vond ik dat we verwijtbaarheid moesten onderzoeken. Dat heeft hij gedaan met die gesprekken.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik vond er ook opmerkelijk aan dat de voormalig directeur Toeslagen hier heeft verklaard dat hij voor het eerst zijn verhaal mocht doen. Dat is niet het beeld dat daaruit opkomt, toch? Er is toch door de voormalig directeur Belastingdienst in de tijd dat u ook die gesprekken met hem had wel degelijk met de voormalig directeur Toeslagen gesproken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik hoorde het ook. Dat verbaasde mij. Ik heb de dg Uijlenbroek verschillende malen gevraagd om te spreken met de voormalig directeur Toeslagen, en hij heeft mij gezegd dat hij dat gedaan heeft.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Op 28 oktober 2019 wordt er een notitie gemaakt over opzet/grove schuld. U heeft er al het een en ander over gezegd. Die komt u ook onder ogen. Kunt u nog aangeven wat daar precies uw appreciatie van was?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik vond de wijze waarop opzet/grove schuld was ingevuld ... Ik zag het in de notitie. Ik vond het schandalig.

Mevrouw **Renske Leijten**:

U zei ook iets over de passage: "De uitspraak van de Raad van State in april 2019 heeft vrijwel geen invloed op de huidige toepassing. Het gaat om een casus met zeer specifieke omstandigheden die niet in de algemene richtlijn kunnen worden vervat. De uitspraak bevestigt dat elke zaak beoordeeld moet worden op specifieke feiten en omstandigheden van die zaak. Dat was en is het uitgangspunt bij de beoordeling op opzet/grove schuld." Daar plaatste u een opmerking bij. Weet u nog welke opmerking dat is?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

Mevrouw **Renske Leijten**:

U schrijft daarbij: "Maar gebeurt in de praktijk niet, krijg ik de indruk". Is die opmerking later ook nog bevestigd?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb dit ook besproken met mensen van de Belastingdienst. Ik had hier een opvatting over. Ik vind dit niet de manier om met opzet/grove schuld om te gaan. Het is een heel zwaar middel met grote consequenties. Dat moet je zorgvuldig onderzoeken. Vervolgens zag ik een instructie. Ik sloeg met name aan op het bedrag dat daarin stond, want dat pakt pervers uit. Ik kan u uitleggen wat ik er pervers aan vond. Wilt u dat?

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ja.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er staat namelijk in dat een bedrag van boven de €10.000 een indicatie is voor opzet/grove schuld, terwijl dat een indicatie is van het hebben van een laag inkomen, want dan krijg je hoge toeslagen. Ik vond het moreel onjuist dat ik geen opzet/grove schuld zou zijn omdat ik lagere toeslagen heb en iemand met een lager inkomen eerder het stempel "opzet/grove schuld" krijgt. Ik vond dat moreel echt onjuist. Dus daar vond ik iets van en dat heb ik besproken.

Mevrouw **Renske Leijten**:

We zien dan ook dat er een volgende notitie volgt, van 5 november. Die is behoorlijk kritisch, zelfkritisch in de reconstructie. Daar heeft u op aangedrongen, op die reconstructie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, ik heb echt gevraagd dat hierover nagedacht moet worden: een andere manier van werken, een andere manier van kijken. Dus ik was daar echt kritisch over.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Nou is het geen verrassing dat het mij eerder verbaasd heeft dat die notitie niet naar de commissie-Donner is gegaan, maar weet u waarom die notitie niet naar de commissie-Donner is gegaan?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat weet ik niet.

Mevrouw **Renske Leijten**:

We hebben het al een hele lange tijd over keuzes die zijn gemaakt en momenten waarop keuzes wellicht gemaakt hadden moeten worden. Als u daar nu op terugkijkt -- ik weet dat

dat anders is, want dat is met de kennis van nu -- kunt u verklaren waarom op sommige momenten keuzes níét gemaakt zijn?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Een hele goede vraag, volgens mij de belangrijkste vraag. Ik heb mij die ook gesteld. Ik dacht dat met de kabinetsreactie op de Ombudsman de problemen aangepakt en opgelost zouden zijn. We moeten constateren dat dat niet is gebeurd. Ik denk, voor een stuk onvermijdelijk in enorm grote, complexe organisaties, dat die vaak ingericht zijn via systemen en structuren, dat het meer gaat over processen en dat de mens achter het proces soms lijkt te verdwijnen. Dus ruimte voor maatwerk, ruimte voor de mens achter het dossier, eerder met mensen zelf in gesprek, zodat we eerder de gevolgen scherp hebben. Er had veel eerder met de mensen zelf gesproken moeten worden. Dat is in ieder geval een van mijn lessen. Veel eerder, dan was de oplossing ook eerder gekomen.

Mevrouw **Renske Leijten**:

Ik geef het woord aan mijn collega Belhaj.

Mevrouw **Belhaj**:

Mijn vraag ligt eigenlijk in het verlengde. Het is natuurlijk evident dat duizenden enthousiaste ambtenaren bij de Belastingdienst dagelijks hun werk met heel veel liefde doen. Wat we hier doen, is natuurlijk ons focussen op iets wat gigantisch mis is gegaan. Ik denk dat het belangrijk is om dat nog een keer te benadrukken. U heeft net al iets aangegeven over welke lessen je eruit kan trekken. Af en toe bestond bij mij vandaag het beeld van een soort rad waar mensen in zitten, de mensen die slachtoffer zijn van waar dit over gaat, van de kinderopvangtoeslag. Er lopen heel veel ambtenaren in de buurt. Er liggen al wat slachtoffers op de grond waar soms overheen gelopen wordt, want we moeten een grotere oplossing bedenken. Er wordt nog ergens vergaderd aan een tafeltje. In de tussentijd blijft dat rad maar doorlopen en doorlopen, met twee hendels eraan, van Sociale Zaken en een hendel misschien van het ministerie van Financiën. Niemand durft het te stoppen, waardoor het eigenlijk maar doorloopt. Als ik dit beeld zo schets, dat als je je dat echt inbeeldt natuurlijk niet te vergelijken is met wat mensen feitelijk hebben meegemaakt, snapt u dat ik dit beeld heb? Hoe ziet u in dat beeld dan de rol zoals u die vervuld heeft, of als sg of voor de toekomst?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik ben blij dat u ook iets zegt over al die collega's bij de Belastingdienst die iedere dag met hart voor de publieke zaak ook hun werk zo goed mogelijk proberen te doen. Dat is ook wat ik in al die jaren heb gezien. Dat wil ik ook graag benadrukken.

De overheid heeft mensen gedupeerd met grote gevolgen van dien. Als sg was ik onderdeel van dit systeem, en dat vind ik pijnlijk. Dat vind ik echt pijnlijk. Ik zie zowel bij Financiën als bij SZW, waar ik ook heb gewerkt, hele gedreven mensen die met hart voor de publieke zaak het goede proberen te doen. Tegelijkertijd is het hier niet goed gegaan. We moeten het dus met elkaar doen, met SZW, met Financiën, met het kerndepartement, met de Belastingdienst. En we moeten beter omgaan met signalen, dus goed omgaan met signalen. Mijn ene les is: meer ruimte voor maatwerk, de mens achter het dossier. De andere is: hoe gaan we goed om met signalen, signalen van mensen van de werkvloer? Dat vraagt een cultuur van een organisatie die wil leren, dilemma's wil delen, samen wil werken. Daar zijn we met elkaar stappen aan het zetten en daar moet het beter.

Mevrouw **Belhaj**:

Is er nog een competentie die u zou toevoegen aan het profiel, wat je als je bij de Belastingdienst werkt nodig zou moeten hebben om dit ook werkelijk goed te kunnen doen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Er zitten hele competente mensen en er werken 30.000 mensen, een groot verschil.

Mevrouw **Belhaj**:

Ik bedoelde meer: moet dat lef zijn? Moet dat zijn nee durven zeggen? Moet dat zijn kritisch zijn? Het kunnen verschillende dingen zijn. Want voordat je redeneert over wat er allemaal op hoofdlijnen weer beter moet, denk ik weer: o nee, toch niet nog meer structuren, nog meer systemen ...

Mevrouw **Manon Leijten**:

Empathie.

Mevrouw **Belhaj**:

Empathie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Empathie. Ik zeg niet dat het er nu niet is, maar empathie: zonder naïef te willen zijn, maar geloof ook in het goede van de mensen, dus de empathische kant, de bereidheid om je in mensen te verdiepen. Ik zeg niet dat het er niet is, maar die empathische kant ... Je hebt niet willen en niet kunnen, dat het soms ook moeilijk is. Het zelfredzame mensbeeld is veel te dominant geweest. Dat is niet alleen mijn visie.

Mevrouw **Belhaj**:

Empathisch als ambtenaar naar de mensen toe waar het om gaat? Dank u wel.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, daar werken we voor in de publieke zaak. Uiteindelijk werken we voor mensen. Daarom werken ze er ook. De mens centraler en weer meer in het hart van ons werk zetten, vind ik echt heel belangrijk.

Mevrouw **Belhaj**:

Helder. Ik geef het woord aan de voorzitter.

De **voorzitter**:

En die kijkt naar de heer Van der Lee.

De heer **Van der Lee**:

Ik heb nog een paar vragen. De eerste is toch nog een reconstructievraag. Het gaat over die 4 juni, een cruciale dag, hebben wij begrepen van meerdere getuigen. Dat is eigenlijk de dag waarop aan de top van het departement voor het eerst het besef doordrong, niet alleen hoe ernstig de gevolgen waren voor de ouders, maar ook hoe slecht onderbouwd het dossier was, de bewijzen waren die vanuit de dienst omhoog kwamen. Op die dag wordt u op een gegeven moment gebeld. Hoe laat was dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Allereerst, voor mij was 4 juni niet zo'n cruciale dag. Het is een soort druppel die steeds voller is gelopen. En ja, de gesprekken die Toeslagen met de ouders heeft gehad, zijn heel cruciaal geweest qua impact. Die waren volgens mij eind mei. Het gesprek op 4 juni was een soort spreekwoordelijke druppel.

De heer **Van der Lee**:

Maar het klopt toch ... Ik ga u even onderbreken. Het klopt toch dat op dat moment in de aanwezigheid van topambtenaren, volgens mij de plaatsvervangend sg in eerste instantie, leden van het CAF-team en de CAF-coördinator voor het eerst met elkaar spraken over: wat zat er nou eigenlijk in de stukken op basis waarvan deze ouders zo gedupeerd zijn? Klopt dat?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Voor mij zit de omslag eerder. Vandaar de instelling op mijn advies van de commissie-Donner. Toen had ik het gevoel: hier ... Dus hij zit voor mij eerder. Hij zit rond eind april.

De heer **Van der Lee**:

Fijn dat u daarover begint, want dat was mijn vervolgvraag. Omdat dat in de opdracht van de commissie-Donner al steviger wordt neergezet, vond ik het merkwaardig om te horen van de vorige getuige dat dat besef pas doordrong -- althans bij hem, zo verklaarde hij -- op die 4 juni. Maar voor u was dat moment al eerder in de tijd, namelijk rond het installeren van de commissie-Donner.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, het was voor mij aanleiding om de staatssecretaris te adviseren: zoek een oplossing en laat hier vreemde ogen met een frisse blik naar kijken.

De heer **Van der Lee**:

Het is heel goed dat ik dat nu scherp heb. Maar mijn eerste vraag was: hoe laat werd u gebeld of kreeg u een signaal op die dag "je moet mee gaan kijken, want we ontdekken hier iets met elkaar", waardoor een brief die was voorbereid helemaal van tafel moest?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Zo radicaal moest die ook niet van tafel, want Donner was al ingesteld. Dus ik herken minder de waterlinie die de heer Uijlenbroek aangeeft.

De heer **Van der Lee**:

Maar hoe was het dan in uw beleving? Wij proberen een reconstructie te maken. Ik begrijp dat u zich niet herkent in de woorden van de vorige getuige. Hoe ging het volgens u? En hoe werd u op die dag betrokken bij wat er gebeurde?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Die laatste kan heel kort. Toen de staatssecretaris bij dit gesprek werd gehaald, werd ik er ook bij gehaald. Dus bij dat eerste gesprek was mijn psg. Bij het tweede deel, waar de staatssecretaris bij kwam, was ik ook. Voor mij is het als een foto die scherper wordt of puzzelstukjes. Dit gesprek was een puzzelstukje. De puzzel werd voor mij in volle omvang pas scherp met het rapport van de commissie-Donner, die feilloos het proces schetst waar mensen niet aan konden ontsnappen. Die puzzel werd pas vol scherp met Donner en er kwamen iedere keer stukjes bij, ook veel stukjes door de Kamer, door de media, door de uitspraak van de Raad van State. Iedere keer kwamen er nieuwe stukjes bij. Voor mij was de druppel op 24 april, de uitspraak van de Raad van State. Toen kwam het besluit om een externe te laten kijken naar oplossingen. Toen was dus ook al het idee dat er een oplossing moest komen.

De heer **Van der Lee**:

Helder. Maar de daadwerkelijke oplossing liet nogal op zich wachten. Daar hebben we het voldoende over gehad.

Ik wil even terug. Het is meer een reflectieve vraag. Het is misschien een omweg, maar ik vind het toch relevant om te vragen. We hebben van meerdere getuigen gehoord over de beginperiode van CAF. Op zich was er al een harde aanpak vóór CAF -- dat hebben we ook gehoord -- maar men ervaarde een sterke financiële druk, ook specifiek op de fraudebestrijding. We hebben gezien dat er een soort verplichting was voor Toeslagen -- zo werd dat ervaren -- om jaarlijks 25 miljoen te leveren richting Sociale Zaken. U bent ook directeur Financieel-Economische Zaken geweest bij Sociale Zaken. Uw plaatsvervangend sg is dat ook geweest.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, de plaatsvervangend sg van mijn collega bij SZW was dat, maar niet van mij. Mijn plaatsvervangend sg was militair bij Defensie.

De heer **Van der Lee**:

Oké. Maar die andere plaatsvervanger is dat, van uw collega?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Van mevrouw Mulder gisteren. Die heeft een plaatsvervangend sg die ook directeur FEZ ... Nou, volgens mij niet zo belangrijk. Ja, ik ben directeur FEZ geweest.

De heer **Van der Lee**:

Kunt u zich voorstellen dat er vanuit SZW in die tijd echt druk is gezet: zorg ervoor dat die 25 miljoen geleverd wordt?

Mevrouw **Manon Leijten**:

...

De heer **Van der Lee**:

Als u het niet weet, is het ook goed. Dan weet u het niet.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik weet niet. Nee, ik weet het niet.

De heer **Van der Lee**:

Nee? Oké. Ik heb nog een andere vraag. Wat verstaat u onder het verzorgingsbeginsel?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het ...

De heer **Van der Lee**:

Het verzorgingsbeginsel. Waar denkt u dan aan?

Mevrouw **Manon Leijten**:

...

De heer **Van der Lee**:

Dat roept geen associatie bij u op? Ik zal proberen het beter te duiden. Onze, althans mijn indruk op basis van verklaringen die ik hier heb gehoord, is dat er te vaak gekozen wordt om dingen klein te houden en niet goed onder ogen te zien: wat is hier nou eigenlijk mis? Sommigen spreken zelfs over een fabrieksproces. Als daar iets fout gaat en er verkeerde producten uit komen, dan moet je toch echt een procedure hebben: stop de persen, we gaan even kijken "wat is hier nou echt aan de hand". Heeft u het gevoel dat er in uw ministerie voldoende checks-and-balances zijn, dat als er iets misgaat er ook een mechanisme is om echt goed te kijken: wat gaat hier nou mis?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het is een groot, complex ministerie met zowel de Belastingdienst als de overheidsfinanciën als de banken als het buitenland als de fiscale regelgeving. Dus het is een groot, complex ministerie. Er is de afgelopen jaren hard gewerkt aan betere checks-and-balances, zowel op financieel als juridisch en bestuurlijk terrein. Is dat al perfect? Nee, maar de checks-and-balances zijn stukken beter. Twee: kunnen checks-and-balances dit soort fouten in de basis voorkomen? Nee. Hadden we eerder, dieper moeten onderzoeken? Ja.

De heer **Van der Lee**:

Mijn laatste vraag: vindt u dat het burgerperspectief voldoende in beeld blijft? Mijn indruk is dat op cruciale momenten gezegd wordt: de foto is nog niet scherp genoeg, we willen allerlei zekerheden hebben. Maar dat zijn vooral zekerheden gericht op belangen of taken van het ministerie, niet per se op zekerheden bieden aan de burger. Is dat een terechte conclusie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee. De foto was nog niet scherp. Het beeld was niet bedoeld om de belangen van het ministerie te beschermen. We hadden onvoldoende in beeld wat er exact was gebeurd, wat naderhand "institutioneel vooringenomen" was, in hoeveel zaken, in hoeveel dossiers. Dus het is een taak om goed uit te zoeken waar het over gaat: wie zijn het? Dan moet je het

zorgvuldig oplossen. Hadden we dit eerder, sneller moeten onderzoeken? Met de kennis van nu, allemaal ja. Ik werp verre van me dat we dat niet hebben willen onderzoeken. En ja, in de uitvoering, in die grote, massale processen, is het risico van het uit het oog verliezen van het burgerperspectief daar. Dat was volgens mij ook een van de hoofdconclusies van de Ombudsman: het burgerperspectief is uit het oog verloren. Dat is erkend, dat is erg en dat moet opgepakt en daar moet aan gewerkt worden. Maar het idee dat dat met enig bewustzijn is gebeurd, werp ik echt verre van me.

De heer **Van der Lee**:

Echt de allerlaatste vraag. U bent geen sg meer?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee.

De heer **Van der Lee**:

Heeft u het idee dat men op dit moment het lek volledig boven heeft? Zijn alle issues die samenhangen met wat er in CAF 11 fout ging, in aanverwante zaken, maar ook in de hele manier waarop burgers ook bij normale toelagen trajecten zijn behandeld ... Heeft u het idee dat men het lek helemaal boven heeft, helemaal weet wat er niet goed is gegaan en ook duidelijk weet hoe we dit nu definitief moeten oplossen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat weet ik niet. Het was groter en complexer dan ik had durven vrezen. Vorig jaar is er 24 december voor de ouders van CAF 11 een eerste betaling gedaan. Ik hoop oprecht dat de andere ouders zo snel mogelijk vergoed kunnen worden voor het stukje dat we kunnen vergoeden. Ik hoop dat het lek helemaal boven is, maar het was groter en complexer dan ik had gedacht, en overigens ik niet alleen.

De heer **Van der Lee**:

De voorzitter.

De **voorzitter**:

Mevrouw Leijten, ik heb nog een heel enkele vraag. Volgens mij is dat een vraag waar u niet een fijn antwoord op gaat willen geven, dus u moet mij maar recht voor z'n raap antwoorden wat u ervan vindt. Het gaat over het contact met de staatssecretaris en met minister Hoekstra. Als u de film nog eens terugspoelt: op welk moment heeft de staatssecretaris u nou betrokken bij deze kwestie? Dan gaat het me niet om 24 juni om drie uur 's middags of zo, maar in die periode.

Mevrouw **Manon Leijten**:

In 2019. Hij heeft heel lang gewoon de zaken met de dg gedaan.

De **voorzitter**:

Wanneer in 2019? Juni?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb zelf geacteerd bij het advies van Donner. Tussen april en juni.

De **voorzitter**:

Is het initiatief dat u erbij betrokken werd van hem uitgegaan of van u uitgegaan? Hoe werkt zoiets in zo'n ministerie?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Dat weet ik niet meer. Er ontstaat ... Ik weet het niet meer. Er ontstaat op een gegeven moment natuurlijk zó'n situatie dat het chefsache wordt. En overigens -- daar blijf ik bij -- was het een ontzettend belangrijk dossier, maar tegelijkertijd waren er voor mij als sg ook nog andere dossiers.

De **voorzitter**:

Dat snap ik. Dat hebt u heel duidelijk gemaakt. Maar ik begrijp ook wel dat op een gegeven moment dit dossier wat meer in de top tien en misschien wel op nummer één komt te staan.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja. Voor mij is de omslag toch de Raad van State, het instellen van Donner.

De **voorzitter**:

U hebt ons verteld dat u iedere ochtend even met de bewindspersonen een momentje van ... U had er een bepaalde naam voor.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Het heette het actuaoverleg.

De **voorzitter**:

Het actuaoverleg. Prima. Dan heb ik zo'n beeld. U zit daar met z'n drieën, misschien met meer mensen erbij, en dan hebt u het ook over deze actualiteit, in toenemende mate. Dat is dan een gesprek tussen Snel en u, en Hoekstra houdt zich ... Ja, het is niet direct zijn cup of tea. Moet ik me dat zo voorstellen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Als u het u wil voorstellen: het is vaak telefonisch. De politiek assistenten zijn er ook bij en de directeur Communicatie, dus de invalshoek is vaak de media. De directeur Communicatie doet een soort wrap-up en er is een soort reflectie op de dag. Naarmate de foto scherper werd ... Minister Hoekstra is heel betrokken geweest bij dit dossier en heeft zich ook echt enorm ingezet, bijvoorbeeld voor die betalingen op 24 december.

De **voorzitter**:

Vanaf wanneer is hij betrokken geraakt, actiever betrokken?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik denk ongeveer gelijk met mij.

De **voorzitter**:

In april zo?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, bij de instelling van de commissie-Donner, toen het beeld was: er is meer fout dan wij eerder hebben gedacht.

De **voorzitter**:

Ik heb jaren geleden weleens in de bankjes geleerd, in de schoolbanken, dat de minister verantwoordelijk is voor het apparaat, ook het apparaatsgedeelte waar de staatssecretaris gebruik van maakt in zijn beleidsportefeuille, en dat de staatssecretaris niet zozeer voor de ambtelijke organisatie politiek verantwoordelijk is. Is dat een correcte weergave of loop ik achter?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, u bent helemaal up-to-date. De minister is de politieke leiding van het departement en daarmee politiek verantwoordelijk voor de organisatie.

De **voorzitter**:

Om het even vervelend te noemen: de slechte informatievoorziening binnen de Belastingdienst omdat die systemen niet werken, dat is dan een verantwoordelijkheid voor de minister?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Nee, in de taakverdeling ... De minister is uiteindelijk staatsrechtelijk verantwoordelijk. De

staatssecretaris heeft zijn portefeuille. De Belastingdienst valt onder de portefeuille van de staatssecretaris.

De **voorzitter**:

Dus de werking van het ambtelijk apparaat valt qua verantwoordelijkheid onder?

Mevrouw **Manon Leijten**:

In zijn uiting onder de staatssecretaris, en de minister blijft voor alles eindverantwoordelijk. Daar is hij de minister voor.

De **voorzitter**:

Nou, bij dezen weten de betrokkenen ook al welke vragen wij hun wellicht volgende week gaan stellen.

Goed, we zijn aan het einde van dit verhoor gekomen. Het leek mij goed om u in de gelegenheid te stellen om nog datgene naar voren te brengen wat u naar voren wil brengen.

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ik heb tussen de bedrijven door al een aantal van mijn lessen genoemd. Het belang van maatwerk. Het belang van de uitvoering ook in staat stellen om hun werk te doen met genoeg mensen et cetera. Dus het belang van maatwerk, het belang van de uitvoering en het belang van samenwerken. Ik hoop dat ze zo snel mogelijk verder kunnen met de oplossing voor de ouders, u met uw werk. Ik hoop dat ik u zo goed mogelijk antwoord op uw vragen heb kunnen geven. En ik hoop ook dat u begrijpt dat sommige dingen niet van de sg zijn, niet omdat ze voor haar verantwoordelijkheid wegloopt, maar omdat het gewoon niet haar rol is om op bepaalde dossiers dingen te doen. Dus ik heb het zo goed mogelijk proberen te doen.

De **voorzitter**:

Heb ik u vanmiddag zien worstelen?

Mevrouw **Manon Leijten**:

Ja, dat klopt.

De **voorzitter**:

Waarom?

Mevrouw **Manon Leijten**:

U heeft een belangrijke taak. Er is iets niet goed gegaan. U probeert goed uit te zoeken hoe

dat zit. Ik wil u daar graag bij van dienst zijn. Af en toe kan ik dat niet, en dat vind ik vervelend. Ik voel me verantwoordelijk. Alleen, ik heb de oplossing niet of ik heb sommige stukjes niet.

De voorzitter:

Maar waarom worstelt u dan? Is het gêne of is het verantwoordelijkheidsgevoel? Wat is het dan? Omdat ik het gezien heb, wil ik u namelijk de gelegenheid bieden om dat uit te leggen.

Mevrouw Manon Leijten:

Ik voel me vanuit de rol die ik had systeemverantwoordelijk in dit geheel, in wat er fout is gegaan. U doet daar onderzoek naar. Daar wil ik zo goed mogelijk aan bijdragen. U stelt allerlei vragen, op zichzelf hele terechte vragen, en ik heb geen antwoord voor u. Dat vind ik, vanuit hoe ik in elkaar zit, vervelend. Ik voel me heel verantwoordelijk, en tegelijkertijd is het ook niet mijn rol om dat altijd te kunnen.

De voorzitter:

Nee, maar tegelijkertijd is het natuurlijk wel zo dat de mensen die wij hier horen inderdaad de eindverantwoordelijkheid hebben voor het ambtelijk proces. Dat komt hier naar voren. Ik wil u zeer bedanken voor uw aanwezigheid voor het verhoor. Ik wil de bode vragen om mevrouw Leijten de zaal uit te geleiden.

Ik ga zo dadelijk deze vergadering sluiten, maar niet dan nadat ik gezegd heb dat wij maandagochtend weer verder gaan. Dan moet ik even zonder bril hele kleine letters lezen. Om 9.30 uur starten wij met een verhoor van voormalig staatssecretaris Weekers. Er is om 13.00 uur een verhoor van voormalig staatssecretaris en huidig minister Wiebes en om 16.30 uur van voormalig minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Asscher. Dat gezegd hebbend sluit ik deze vergadering.

Sluiting 17.04 uur.